

Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna arengustrateegia 2015-2025

November 2015, Harjumaa
Oktoober 2021, Harjumaa

Hea lugeja!

Käesolev MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna arengustrateegia aastateks 2015 kuni 2025 on sündinud meie piirkonna organisatsioonide (ettevõtted, kolmas sektor ja omavalitsused) ning ettevõtlike inimeste pühendunud töö tulemusel. Ühiselt valitud strateegia eesmärgid ja prioriteedid aitavad tagada, et aastaks 2025 saab Ida-Harju Koostöökoja piirkonnast senisest veelgi ettevõtlikum, turvalisem ja kodusem paik nii kohalikele kui ka külalistele.

Lisaks piirkonna aktiivsete osapoolte arvamustele ja soovidele on käesoleva strateegia koostamisel arvestatud teiste juba varem valminud või kavandatavate arengudokumentidega. Olen veendunud, et selline laiapõhjaline lähenemine strateegia koostamisse on ainuõige viis arendada meie piirkonda ja tuua siia uusi ideid.

Käesolev strateegia on kinnitatud MTÜ Ida-Harju Koostöökoja üldkoosolekul 06. novembril 2015. Strateegia elluviimiseks taotletakse toetust Eesti maaelu arengukava 2014–2020 LEADER-meetme raames. Strateegiat viiakse ellu kooskõlas Eesti maaelu arengukava 2014–2020, Euroopa Liidu Ühise Põllumajanduspoliitika Rakendamise seaduse (ELÜPS) ning muude Leader tegevusgruppide ja Leader toetuste valdkonda reguleerivate õigusaktidega.

Strateegia uuendamine 2021. aastal. Vastavalt Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika üleminekumäärusele (EL 2020/2220) algab uus programmiperiood 2023. aastal ning 2021. ja 2022. aasta on üleminekuaastad. Leader määruse muudatusega nähakse ette võimalus suurendada kohalike tegevusgruppide strateegia rakendamise eelarveid ning antakse võimalus korraldada projektitoetuse taotlusvoore ka üleminekuaastatel, samuti kehtestatakse uus kohustus, mille kohaselt peavad kohalikud tegevusgruppid rakendama strateegia meedet, mis on suunatud COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse puhangust tingitud kriisi mõjuga tegelemiseks. 2021. aastal kehtiva Leader määruse kohaselt võib tegevusi ellu viia kuni aastani 2025. Tulenevalt eeltoodust on Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna arengustrateegia kehtivust pikendatud aastani 2025, seoses sellega on uuendatud aastaarvud kogu dokumendis. Strateegiasse on sisse viidud haldusreformist tulenevad muudatused (Aegviidu ja Anija valla ühinemine) ja COVID-19 kriisi põhjustatud mõjude leevendamise meede, rahastamiskavasse on lisatud üleminekuperioodiks eraldatud vahendite jaotus meetmete vahel. Lisaks täpsustati meetmete sihttasemeid ja kohati ka sõnastust. Strateegia uuendamise tegevused on täpsemalt kirjeldatud lisa 4.

Soovin palju jõudu ja energiat kõigile tublidele ning aktiivsetele inimestele, kes asuvad ühiselt kodupiirkonna nimel käesolevat strateegiat ellu viima.

Merle Pussak
MTÜ Ida-Harju Koostöökoja juhatuse esimees

Sisukord

Hea lugeja!	1
Sisukord.....	2
1. Piirkond	4
1.1. Territoorium	4
1.2. Rahvastik.....	5
1.3. Ettevõtluskeskkond.....	7
1.4. Loodus- ja kultuurikeskkond	8
1.5. Kolmas sektor	9
1.6. Kohalike omavalitsuste toimetulek	9
2. Strateegia 2010–2013 tulemused ja järeldused.....	12
2.1. Eesmärgid ja prioriteedid 2010–2013	12
2.2. Koostamise protsess	12
2.3. Meetmed 2010–2013.....	13
2.4. Tulemused ja tagasiside 2010–2013	14
2.5. Koostöö kogemused perioodil 2007–2013	18
3. Strateegia 2015–2025 koostamise protsess.....	20
4. SWOT	22
4.1. Piirkonna potentsiaali analüüs	23
5. Visioon ja eesmärgid.....	25
5.1. Visioon	25
5.2. Strateegia eesmärgid ja nende hierarhia	25
5.3. Strateegia tulemusindikaatorid.....	25
5.4. Strateegia mõjuindikaatorid	26
6. Strateegia elluviimise kava ja uuenduslikkus.....	27
6.1. Meetmete valik	27
6.2. Strateegia uuendusliku ja integreeritud olemuse kirjeldus.....	28
7. Meetmed	30
7.1. Meede 1 – Elukeskkonna arendamine.....	30
Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid	31
Meetme indikaatorid ja sihttasemed	32
7.2. Meede 2 – Ettevõtluse arendamine	32
Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid	34
Meetme indikaatorid ja sihttasemed	35

7.3. Meede 3 – Ühistegevuse arendamine	35
Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid	37
Meetme indikaatorid ja sihttasemed	38
7.4. Meede 4 – Piirkonnaülese koostöö arendamine	38
Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid	40
Meetme indikaatorid ja sihttasemed	40
7.5. Meede 5 – Ettevõtluse arendamine COVID-19 põhjustatud kriisist väljumiseks	40
Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid	42
Meetme indikaatorid ja sihttasemed	43
7.6. Tegevusgrupi üldised nõuded toetuse taotlejatele ja toetuse saajatele	43
8. Strateegia juhtimine	45
8.1. Koostöö	45
8.2. Taotlusvoorude korraldamine	46
8.3. Personal	48
8.4. Tegevusgrupi struktuur	48
8.5. Tegevusgrupi suutlikkus	49
9. Strateegia seire	51
10. Strateegia uuendamine	52
11. Rahastamiskava	53
12. Seosed teiste arengudokumentidega	55
13. Mõisted ja lühendid	59
13.1. Mõisted	59
13.2. Lühendid	59
14. Kasutatud allikad	60
15. Lisad	61

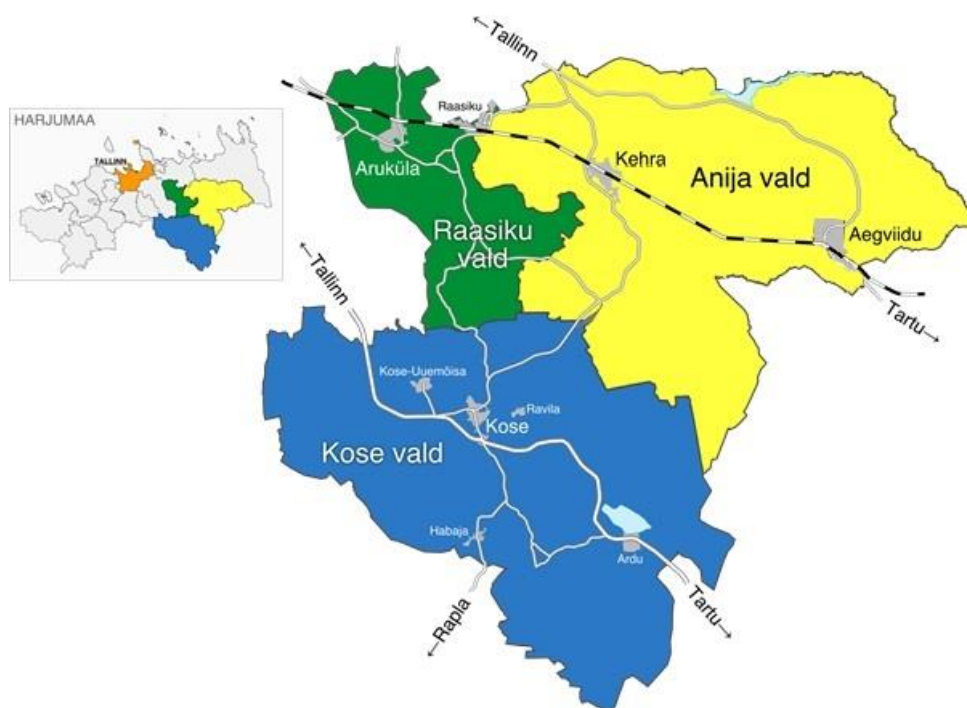
1. Piirkond

1.1. Territoorium

Ida-Harju Koostöökoja territoorium paikneb Harju maakonna idaosas, maastikuliselt Põhja-Eesti lavamaal (Raasiku, Kose) ja Kõrvemaal (Anija). Piirkond hõlmab 3 kohaliku omavalitsuse - Anija, Kose ja Raasiku - (*edaspidi ka KOV*) territooriumi 1 224,61 km² ulatuses (joonis 1), kus 2021. a. 1. jaanuari seisuga elas **18 715 inimest** (*omavalitsuste kodulehtede andmetel*)¹.

Piirkonda läbib kaks olulist transpordikoridori – raudtee (läbib Anija ja Raasiku valda) ning Tartu maantee – mis moodustavad piirkonna tuiksooned ning on oluliseks teguriks piirkonna arengu kavandamisel.

Joonis 1. Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna asend Harjumaal ja tegevuspiirkonna haldusjaotus. Allikas: Maa-amet.

Piirkonnas on 1 vallasisene linn (Kehra), 1 alev (Aegviidu), 7 alevikku (Aruküla, Kose, Kose-Uuemõisa, Raasiku, Ravila, Habaja, Ardu) ja 102 küla.

Tegevuspiirkond on ühtne geograafilise asendi ja **sarnane** sotsiaalmajanduslike näitajate ning kultuuriliste huvid poolest. Anija, Kose ja Raasiku vallad on omavahel külgnevad ning moodustavad Tallinna kaugtagamaa osa, olles otseselt mõjutatud pealinnaregiooni sotsiaalmajanduslikest protsessidest.

Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020 (ERAS)² määratluse järgi kuulub Ida-Harju

¹ www.kosevald.ee, <https://anija.kovtp.ee/>, <https://raasiku.kovtp.ee/>

² ERAS p7, 8, 13, 38, 58, 62, 64,

Koostöökoja territoorium **Põhja-Eesti arendusregiooni**. Regioonis tervikuna on tänu pealinnapiirkonna hoogsale arengule võimalik saada osa mitmekesisematest töö-, teenuste tarbimise ja eneseteostuse võimalustest, mille tulemuseks on omakorda kõrgemalt haritud ja kvalifitseeritud tööeline elanikkond, mitmekülgsem ja kõrgemat lisandväärtust loov majandustegevus ning soodsam demograafiline perspektiiv võrreldes ülejäänud Eestiga.

Regiooni üks **spetsiifiline probleem on liigne sõltuvus pealinnaregioonis pakutavatest töökohtadest ja teenustest**. (ERAS 2014–2020).

Piirkonna väljakutsed haakuvad suures osas ERAS 2014–2020 poolt toodud Põhja-Eesti arendusregiooni arenguvajaduste ja -väljakutsetega. Üheks olulisemaks neist on keskuse ja tagamaa (ehk antud strateegia mõistes Tallinna ja IHKK piirkonna) **struktuursete ja funktsionaalsete seoste tugevdamine**, mille kaudu saab võimendada keskuse (Tallinna) rolli laiema tagamaa arengus ning tagada parem ligipääs kummagi poole vastastikku kasulikele hüvedele.

1.2. Rahvastik

1. jaanuari 2015 seisuga elas IHKK tegevuspiirkonna omavalitsustes kokku **18 715 elanikku** – , Anija vallas 6273, Kose vallas 7281 ja Raasiku vallas 5161 elanikku (andmed valdade kadulehelt)³.

Asustustihedus on 01.01.2015 seisuga piirkonnas keskmiselt 19,16 inimest km² kohta, olles tihedaim Raasiku vallas (32,3 inimest km² kohta) ning madalaim Anija vallas (11,7 inimest km² kohta).

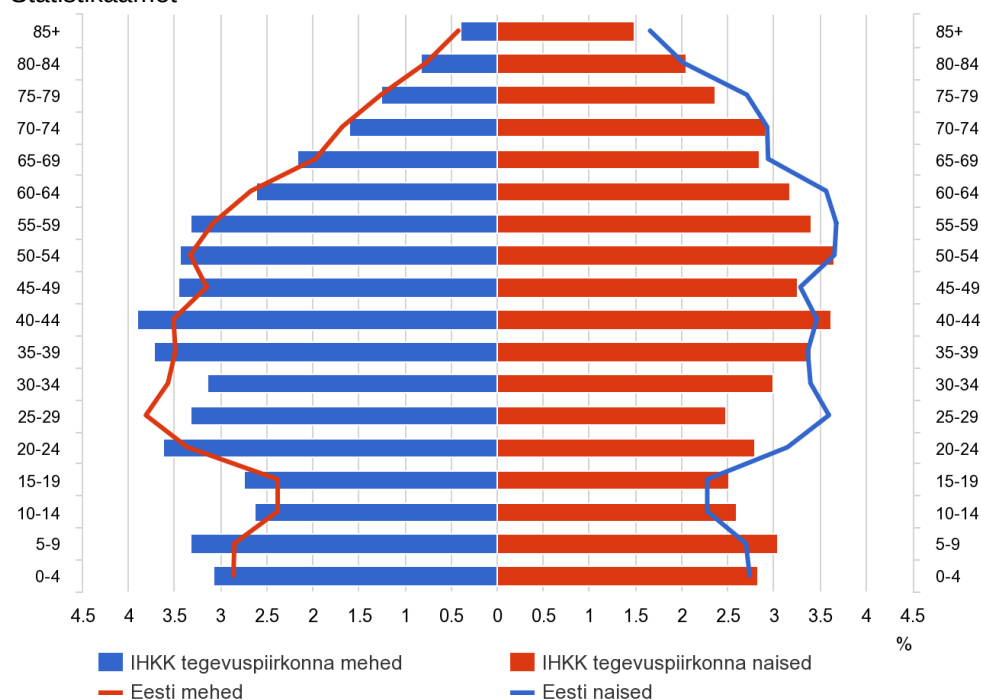
Rahvaarv näitas aastatel 2012 kuni 2014 kõigis valdades vähenemistrendi. Kokku on 01.01.2015.a. seisuga IHKK tegevuspiirkonda kuuluvate (sh arvesse võttes Kose ja Kõue valla ühinemist üheks omavalitsuseks 2014. aastal) omavalitsuste rahvaarv viimase nelja aasta jooksul vähenenud 479 inimese võrra.

Rahvastiku arvukuse ja ealise koosseisu (joonis 2) peamiseks mõjutajaks on IHKK valdades ränne. Siseränne Eesti piires (nt Tallinnasse) on kõigis omavalitsustes ulatuslikum kui ränne välisriikidesse. (OÜ Vesterra, 2015)⁴.

³ www.kosevald.ee, <https://anija.kovtp.ee/>, <https://raasiku.kovtp.ee/>

⁴ Ida-Harju Koostöökoja piirkonna väliskeskkonna analüüs (Vesterra 2015)

Joonis 2. Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2014. Allikas: Statistikaamet

Tekkinud demograafilise olukorra tulemusena toob ka Vesterra OÜ 2015. aastal koostatud IHHK piirkonna väliskeskkonna analüüsis välja, et tööturusurve indeks IHHK valdades ajavahemikul 2012.a. kuni 2014.a. on olnud valdavalt negatiivne (tabel 1). Tööturusurve indeksi negatiivsus ei ole uus näitaja, vaid pikemaajaline **piirkonda ning laiemalt kogu Eestit iseloomustav trend**. Harju maakonna ning Ida-Harju Koostöökoja **piirkonna seisund on siinkohal võrreldes ülejäänud Eestiga siiski positiivsem**. Eesti Statistikaameti aastaraamat 2013 toob samuti välja: *“Just Harju ja vähemal määral ka Tartu maakond on olnud tõmbekeskusteks kuhu märkimisväärne osa majanduslikult aktiivsest rahvastikus on teistest maakondadest ümber asunud.”*

Demograafiliste näitajate osas lähtub Ida-Harju Koostöökoda 2015–2022 strateegia planeerimisel Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020 järelausest, et linnapiirkondade kasvu tingimustes saab **edukas regionaalpoliitika olla muutustega kohanduv, mitte neid vastupidiseks pöörata püüdev**.

Tabel 1. Rahvaarvu ja demograafilise tööturusurveindeksi suhe Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonnas (09.07.2014 seisuga). Allikas: Statistikaamet.

	2012	2013	2014 (koos lisandunud Kõue territooriumiga)
Rahvaarv	17 027	16 535	18 412
Rahvastik vanuses 5-14	1820	1865	1933
Rahvastik vanuses 55-64	1999	2044	2302
Demograafiline tööturusurveindeks	0,91	0,91	0,84

1.3. Ettevõtluskeskkond

Valdavalt on piirkonnas tegutsevad ettevõtted väikese- ja keskmise suurusega. Üle 250 töötajaga suurettevõtteid on piirkonnas vaid 2. Väikeste ja keskmise suuruse ettevõtete (VKE-de) seas moodustavad suurema osa 1-9 töötajaga mikroettevõtted ning nende arv piirkonna omavalitsustes on viimase kolme aasta jooksul püsinud võrdlemisi stabiilsena. **IHKK tegevuspiirkonna ettevõtete jaotus põhinäitajate lõikes järgib vastavaid üleriigilisi trende.**

Kõige levinum ettevõtlusvorm nii Harjumaal üldiselt kui ka IHKK tegevuspiirkonnas on osaühing (tabel 2). Õigusruumi muudatused, mis on muutnud ettevõtte asutamise hõlpsamaks, on viimaste aastate jooksul piirkonnas tegutsevate ettevõtjate (*eelkõige osaühingute*) arvu oluliselt kasvatanud (*Vesterra 2015; Statistikaamet*). EMTAK koodide järgi on suurim hulk 0-9 töötajaga ettevõtetest tegevad jaekaubanduse, eriehitustööde, veonduse ja ehitustööde alal. Levinud on ka taime- ja loomakasvatus ning neid teenindavad tegevusalad.

Omavalitsustest on tegevuspiirkonnas suurim hulk ettevõtteid koondunud Kose valda.

Tabel 2. Ida-Harju Koostöökoja piirkonnas tegutsevate juriidiliste isikute jaotus. Allikas: Statistikaamet.

	2011	2012	2013
Osaühing	630	686	783
Mittetulundusühing	364	358	430
Füüsilisest isikust ettevõtja	283	275	288
Kohaliku omavalitsuse üksus	53	48	54
Aktsiaselts	17	18	18
Sihtasutus	5	5	5
Tulundusühistu	4	4	4
Täisühing	1	0	7
Riiklik üksus	1	1	1
Usaldusühing	3	1	0
Kokku	1361	1396	1590

Harju maakonna arengustrateegia 2025 kohaselt moodustavad maakonna majandusstruktuuri suurema osa (ca 78%) tertsiaarsektori ettevõtted, antud tendents kehtib ka IHKK piirkonna kohta. Harju maakonna arengustrateegia 2025 juhib tähelepanu, et Harju maakond on liikumas **suuremaid teadmisi ja väiksemat inimtööjõudu nõudva** majandusstruktuuri suunas. Antud suuna poole liikumist toetab ettevõtete mitmekesisus piirkonnas ning kohapealse kvaliteetse tooraine tootmise olemasolu (taime- ja loomakasvatus jms). Pealinna lähedus loob head võimalused koostööks ülikoolide ja teadusasutustega. IHKK piirkonna valdade elanikkonna peamiseks sissetulekuallikaks on palgatöö, ettevõtjate arv moodustab palgatöötajate arvust alla kümnendiku (*Vesterra OÜ 2015*). Piirkonna palgatöötajate tulu näitab viimaste aastate jooksul valdavalt tõusutrendi ning lähiaastatel on

oodata sama trendi jätkumist. Suurimat brutotulu teenivad töötajad vanusegrupis 25 kuni 49 aastat (2013. aasta andmetel).

IHKK piirkonna omavalitsuste tööga hõivatud elanikkonda iseloomustab suhteliselt **kõrge mobiilsus** – Raasiku valla elanikest töötab Tallinnas 18%, Aegviidu valla elanikest 13% ning Anija ja Kose elanikest 12%. Lisaks töötab arvestatav hulk IHKK valdade elanikke ka Rae vallas (Vesterra 2015).

Vesterra OÜ poolt teostatud analüüsist⁵ lähtub, et IHKK piirkonna töökohtadest oluline osa (71%–87%) on mehitatud töötajatega IHKK tegevuspiirkonnast. Seega on IHKK tegevuspiirkonnas teoreetiliselt **võimalik pakkuda kohalikele elanikele senisest enam elukohalähedasi töövõimalusi ning luua eeldusi igapäevase pendelrände vähenemiseks.**

1.4. Loodus- ja kultuurikeskkond

Maastikuliselt asub piirkond Põhja-Eesti lavamaal (Raasiku, Kose) ja Kõrvemaal (Anija, Aegviidu). Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna territooriumile jääb suur osa Kõrvemaa maastikukaitsealast, Tuhala looduskaitseala ja Paunküla veehoidla.

Kõrvemaa maastikukaitsealal paiknevad **Harju maakonna suurimad soo- ja metsamassiivid**, mis on koduks arvukatele loomaliikidele. Sealsed pinnavormid on kujundatud mandrijää ja sulamisvete tegevuse tulemusena. Seetõttu on piirkonnas ulatuslikke oositikke ja mõhnastikke, kus leidub hulgaliselt väikesi järvi eriti Paunküla ümbruses ja Kõrvemaa põhjaosas.

Kõrvemaa, Tuhala ja Paunküla on kolm sihtpunkt, mis kõnetavad juba praegu siseturisti. Kõrvemaa kui spordi- ja matkapiirkond aktiivsele inimesele, Paunküla puhkuse- ja loodusturismi piirkond kalastajale ning matkajale ja Tuhala kui unikaalsete karstinähtustega maastik keskpunktis asuva Tuhala Nõiaakaevuga.

Kõrvemaa maastikukaitsealale ja Põhja-Kõrvemaa looduskaitsealale on RMK poolt välja ehitatud matkarajad, telkimiskohad, lõkkeplatsid, vaatetornid. Aegviitu on võimalik sõita elektrirongiga.

Piirkonda iseloomustavaks ning piirkonna identiteeti kujundavaks teguriks on ka kolmest vallast kahte läbiv raudtee. Ära märkimist väärib, et piirkonda kuuluv Anija vald on ainuke vald Eestis, mille territooriumil on 5 raudteejaama.

Piirkond on kaetud ka rikkalikult kultuuriväärtustega nagu mõisad, kirikud ja muud arhitektuuriliselt huvitavad ehitised.

Hoolimata ulatuslikust ressursist turismi arendamiseks on turismiteenuste arenguks ruumi veel palju. Harjumaad külastab statistika andmeil 2,8% Eestit külastavatest välislastest, ülejäänud maakondi kokku 8,3% välislastest. Endiselt külastab kõige rohkem välislastest Tallinna (64,8%)⁶. Hea turundustegevusega ja kvaliteetsete tootepakettidega on võimalik piirkonnal areneda loodus- ja kultuuriturismi piirkonnaks ka välislastele.

⁵ Ida-Harju Koostöökoja piirkonna väliskeskonna analüüs (Vesterra 2015)

⁶ <http://www.puhkaeestis.ee/et/eesti-turismiarenduskeskus/spetsialistile/turismistatistika>
https://d3otexg1kysjv4.cloudfront.net/docs/2346902_eesti-turism2014.pdf

1.5. Kolmas sektor

2013. aasta seisuga on piirkonnas registreeritud **435 vabaühendust**, sealhulgas 5 sihtasutust ning 430 mittetulundusühingut⁷. See teeb ühe vabaühenduse iga ca 42 inimese kohta. Jättes välja korteri-, suvila- ja garaažiühistud on mittetulundusühingute peamised tegevusvaldkonnad **spordi-, vaba aja- ja kultuuritegevused**.

Piirkonnas on märgata tendentsi kodanikuaktiivsuse kasvu suunas. Statistikaameti andmetel on viimastel aastatel IHKK piirkonnas loodud enam kui **100 uut mittetulundusühendust** ning oodata on sarnase tendentsi jätkumist.

Järjest enam kolmanda sektori organisatsioonidest on võimelised looma ka töökohti. Krediidiinfo andmebaasi järgi on IHKK piirkonnas 43 mittetulundusühendust 2013. aasta andmetel ka tööandjaks, pakkudes kokku tööd 124 töötajale. 2012. aasta andmetel olid samad näitajad vastavalt 36 ja 120 ning 2011. aastal 35 ja 110.

Perioodil 2010–2014 olid kolmanda sektori organisatsioonid aktiivsed ka Leader toetuste kasutamisel moodustades **59% toetusesaajatest**. Läbi Leader projektide on kolmanda sektori organisatsioonid üles näidanud olulist aktiivsust sotsiaalsete kitsaskohtade likvideerimisel – pääste, vähekindlustatud perede toetamine, noortetegevus jmt.

Kolmanda sektori olemasolu väärtustavad ka piirkonna omavalitsused – kõik neli omavalitsust on oma arengukavades ja eelarvetes ette näinud kolmanda sektori organisatsioonide toetamise.

Suur arvukus erinevaid ja tegutsevaid seltse loob eeldused piirkonna arenguks läbi võrgustikupõhise koostöö, mida on Leader-meetme raames võimalik edendada.

1.6. Kohalike omavalitsuste toimetulek

Tegevuspiirkonna omavalitsuste näol on tegemist Tallinna tagamaa valdadega, mis on otseselt mõjutatud pealinnaregioonis toimuvatest protsessidest.

Siseministeeriumi tellimusel OÜ Geomedia poolt koostatud uuringu "Kohaliku omavalitsuste üksuste võimekuse indeks" kohaselt positsioneeruvad IHKK omavalitsused valdavalt koondnäitaja arvestuses mediaankeskmisest oluliselt kõrgemal (tabel 3). **Võimekad omavalitsusüksused on piirkonna üheks olulisemaks tugevuseks.**

Tabel 3. IHKK tegevuspiirkonna omavalitsuste positsioon kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeksis 2010-2013. Allikas: "Kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks 2013" (OÜ Geomedia).

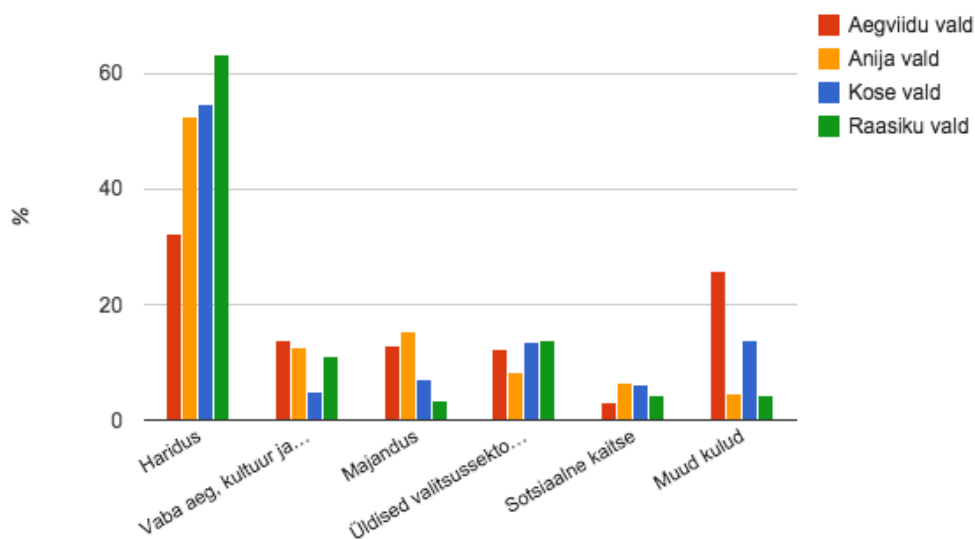
Koht kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeksis				
	2010	2011	2012	2013
Aegviidu vald	70.	77.	73.	102.
Anija vald	33.	33.	20.	37.

⁷ Statistikaamet www.stat.ee

Kose vald	22.	16.	13.	9.
Raasiku vald	38.	43.	35.	25.

Omavalitsuste eelarve kuludest valdkonniti moodustavad kõige suurema osa kulutused haridusele, sellele järgnevad kulutuste liikidena vaba aeg ja kultuur ning majandus (joonis 3). Positiivse trendina võib välja tuua, et kõik piirkonna omavalitsused panustavad märkimisväärselt vaba aja, kultuuri ja spordi toetamisele.

Joonis 3. Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna omavalitsuste eelarve jaotuse keskmine kogukuludest 2010–2013. Allikas: Statistikaameti piirkondlik portree Eestist (www.stat.ee/ppe).

Strateegia koostamise seisuga (aprill 2015) olid kõigil IHKK omavalitsustel kehtestatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse üldnõuetele vastavad arengukavad.

Järeldused ja arenguvajadused

- **Piirkonna eripära** seisneb linna ja maaelu tihedas ühendatuses. Tallinna lähedusest tingituna töötab suur osa piirkonna elanikke Tallinnas, mille tõttu on piirkonna inimestel tekkimas topeltidentiteet.
- Piirkonda iseloomustab **ulatuslik realiseerimata turismiressurss** ning **piirkonna arenguvajadus** on tugeva turismipotentsiaali realiseerimine. Hea turundustegevuse ja kvaliteetsete tootepakettidega on võimalik piirkonnal areneda loodus- ja kultuuriturismi piirkonnaks ka välisturistidele. 64,8% välisturiste külastab Tallinna ning nende väljatoomine Tallinnast Ida-Harju piirkonda on piirkonna üks oluline kasutamata arenguvõimalus.
- Turismipotentsiaali realiseerimiseks on vajalik **soodsa logistilise asukoha ning transpordikoridoride olemasolu maksimaalne kasutamine** piirkonna arendamisel ja turundamisel (sh piirkonnapõhiste turismitoodete- ja teenuste väljatöötamine).
- Kuigi piirkond asub logistiliselt soodsas asukohas ning selle demograafiline olukord on positiivsem võrreldes pealinnaregioonist kaugemal asuvate piirkondadega, on siiski **täheldatav rahvastiku vähenemise tendents**, millega antud strateegia koostamise ja rakendamise raames peab arvestama.
- Vähendamaks pendelrännet ja sõltuvust Tallinnast on vajalik **toetada kohapealsete ning kohalikul ressursil põhinevate toodete ja teenuste arendamist** ning turundamist.
- **Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna ettevõtlusega seotud väljakutsed ühtivad arengukavaga "Eesti 2020,"** mis toob välja ettevõtlusega seotud kaks keskselt probleemi: tööealise elanikkonna vähenemine ning suhteliselt odav, väikese lisandväärtusega toode ja teenus.
- Strateegia koostamise seisuga on töötuse protsent piirkonnas madal, mistõttu lähiaastatel on piirkonna jaoks pigem **prioriteetne keskenduda tootlikkuse kasvule ning kohaliku ressursi väärindamisele**.
- Piirkonna eripärast tulenevalt on arendustegevustes vajalik **piirkonna teadlikult ja selgelt linnalähedasena (*peri-urban*) positsioneerimine** ning koostöö sarnaste piirkondadega Eestis ja Euroopas.
- Piirkonna **identiteet vajab säilitamist ja arendamist**.

2. Strateegia 2010–2013 tulemused ja järeldused

Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna esimene arengustrateegia kinnitati 2009. aastal Maaelu Arengukava 2007–2013 Leader-meetme raames aastateks 2010 kuni 2013.

Strateegia rakendamine toimus aastatel 2010–2014. Kokku viidi läbi 11 taotlusvoor. 2013. aastal toimunud Leader meetme tegevusgruppide vahehindamise raames saadi tagasiside, et tegevusgrupi tegevus on käivitunud vastavalt algsele ideele, strateegia visioon ja eesmärgid on kooskõlas meetmetega ning meetmekavades seatud eesmärgid on valdavalt saavutatavad. Tegevusgrupi tegevus vastab enamjaolt ka audiitorfirma EY (endise nimega Ernst & Young) soovitudele.

Kui pole mainitud teisiti, siis on kõigi käesolevas peatükis viidatud statistiliste andmete allikaks Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) poolt 25.02.2015 avaldatud LEADER projektide rakendamise andmestiku alusel koostatud seire *“Eesti maaelu arengukava 2010–2014 Leader meetme raames jagatud toetuste ülavaade MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonnas”* (lisa 1). Siin ja edaspidi toodud toetussummad on PRIA poolt määratud toetussummad. Tegelikud, lõplikud summad, võivad siintoodutest veidi erineda, sest projektide elluviimise käigus võisid summad muutuda (osa tegevusi muudeti või jäeti ära). Tulemustes pole arvesse võetud PRIA poolt tagasi lükatud või taotlejate poolt katkestatud projekte.

2.1. Eesmärgid ja prioriteetid 2010–2013

Strateegia 2010–2013 kolm tegevuspiirkonna strateegia prioriteetset eesmärki olid:

1. **edendada ühis- ja koostöötegevusi;**
2. **toetada elukeskkonna ja ettevõtluse investeeringuid;**
3. **toetada tööd noortega.**

Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna strateegia 2010–2013 jaoks valitud prioriteetsed eesmärgid vastasid Eesti Maaelu Arengukava 2007–2013 Leader-meetme raames määratud prioriteetidele **elukeskkonna parandamine ning uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine maapiirkonna konkurentsivõime tõstmiseks.**

2.2. Koostamise protsess

Strateegia 2010–2013 koostamise protsess käivitati 2008. aasta teisel poolel. MTÜ Ida-Harju Koostöökoja üldkoosolek kinnitas perioodi 2010–2013 strateegia 12. novembril 2009. Ülevaate eelmise strateegia koostamise protsessist annab joonis 4.

Joonis 4. Strateegia 2010–2013 koostamise protsess. Allikas: IHKK Strateegia 2010–2013.

Tegevus	Tegevuse aeg
1. Strateegia lähteülesande koostamine	november-detsember 2008
2. Strateegiakonsultandi leidmine	jaanuar 2009
3. Initsiatiivgrupi mõttetalgute korraldamine	12.02.2009
4. Kodulehe valmimine	veebruar-märts 2009
5. Intervjuude läbiviimine piirkonna arvamusiidritega	märts-mai 2009
6. Strateegia avaseminari korraldamine	09.04.2009
7. Valdkondlike töökoosolekute läbiviimine	mai-september 2009
8. Tööjõuturu uuringu läbiviimine	juuli-oktoober 2009
9. Strateegia eelnõu koostamine	august-september 2009
10. Strateegia avalikustamine	oktoober 2009
11. Strateegia infopäevade läbiviimine	20. ja 22. oktoober 2009
12. Rakendussätete koostamine	september-oktoober 2009
13. Strateegia heakskiitmine	12.11.2009

PIIRKONNA KAASAMINE

2.3. Meetmed 2010-2013

Strateegia 2010–2013 rakendamiseks töötati välja kolm prioriteetsetele eesmärkidele vastavat meetet:

- Meede 1.1 TEEME KOOS (ühistegevuse edendamine)
- Meede 1.2 KODUKANT KORDA (elukeskkonna investeeringud)
- Meede 2.1 TÖÖD ja LEIBA (ettevõtluse investeeringud)

Strateegia väljatöötamise töörühmade ja juhatuse koosolekute tulemusena määrati proportsioonid, kui suures mahus toetusi suunata iga meetme tegevustele. Strateegia lõppseire tulemusel vastas tulemus suures osas prognoositule (tabel 4).

Tabel 4. Strateegia 2010–2013 toetuste eelarve jaotus toetusmeetmete kaupa.

Meede	Strateegia eesmärk	Tulemus (25.02.2015)
1.1 TEEME KOOS	20%	20,88%
1.2 KODUKANT KORDA	45%	45,80%
2.1 TÖÖD ja LEIBA	35%	33,33%

Igat meedet iseloomustasid selle üldeesmärk, spetsiilsed eesmärgid ja sihtgrupp (tabel 5).

Tabel 5. Strateegia 2010–2013 meetmete üldandmed.

Üldeesmärk	
Meede 1.1 TEEME KOOS	Kohaliku omaalgatuse ja eestvedajate panuse väärtustamine läbi ühistegevuse võimaluste ning noorte algatuste avardamise, mis aitab kaasa piirkonna koostöö, identiteedi ja põlvkondade vaheliste sidemete tugevdamisele ning positiivsete eluväärtuste kujunemisele
Meede 1.2 KODUKANT KORDA	Tegevuspiirkonna elukvaliteedi ja atraktiivsuse tõstmine läbi kogukonna aktiivsuse suurendamise ja mitmekesiste tegevusvõimaluste loomise, mis aitab kaasa inimeste väärtushinnangute paranemisele ja oma kodukandi väärtustamisele
Meede 2.1 TÖÖD ja LEIBA	Tegevuspiirkonna ettevõtjate elujõulisuse suurendamine ja ettevõtluse mitmekesistamine läbi keskkonnasäästlike tehnoloogiate kasutamise ning kohaliku tööjõupotentsiaali rakendamise, mis aitab kaasa piirkonna töökohtade säilimisele ja paremate töökohtade loomisele ning elanike kindlustunde saavutamisele

2.4. Tulemused ja tagasiside 2010–2013

Strateegias 2010–2013 oli Ida-Harju Koostöökoda võtnud endale ülesandeks viia läbi strateegia rakendamise regulaarset seiret. Reaalselt jäi strateegia rakendamise tegevuste hulgas regulaarne seire teisejärguliseks ning keskenduti pikema perioodi järel põhjalikuma seire läbiviimisele. Osaliselt oli see tingitud ka projektide pikast elluviimise perioodist ning strateegias seatud indikaatorite väljendumise pikast perspektiivist. Perioodil 2014–2015 läbi viidud seire raames hinnati strateegia raames tegevuspiirkonna jaoks välja töötatud meetmetest rahastatud projektide ja tegevuste tulemuste vastavust planeeritule. Seire läbiviimisel võeti arvesse ka põllumajandusministeeriumi poolt tellitud strateegiate vahehindamise tulemusi.

Strateegia 2010–2013 tulemuslikkuse hindamiseks defineeriti strateegias iga meetme kohta kolmes erinevas kategoorias hinnatavad indikaatorid, mille hindamine toimub etapiti, sõltuvalt tulemuste avaldumise ajalistest erinevustest (tabel 6).

Tabel 6. Strateegia 2010–2013 meetmete tulemusindikaatorite hindamise ajalsed piirangud.

Väljund	Iseloomustab programmi abil rahastatud tegevusi (n+2 reegel)	Kavandatud saavutustase 2010–2013 elluviidud tegevustele, seega aastaks 2015
---------	--	--

Tulemus	Iseloomustab meetme või projekti tulemusel loodud kasu või hüve, mis on mõõdetav vahetult või teatud aja möödudes pärast meetme või projekti lõppemist	Kavandatud saavutustase 2010–2013 elluviidud meetmetele aastaks 2017 (tulemuste avaldumise aeg 1-3 a.)
Mõju	Iseloomustab programmi rakendamisel saavutatud pikaajalisi positiivseid üldisi trende	Kavandatud saavutustase 2010–2013 elluviidud programmile aastaks 2020 (mõjude avaldumise aeg 3-5 a.)

Strateegia 2010–2013 raames on 25.02.2015 seisuga **ellu viidud 192 projekti**, mis ületab sihttasest (120 projekti) enam kui pooleteisekordselt. Ellu viidud projektide **toetussumma** on **kokku 1,567 miljonit eurot**.

Tähelepanuväärne on asjaolu, et oodatud 26 000 kasusaaja asemel on erinevate projektide abil parema elukeskkonna ja/või teenuse osaliseks saanud hinnanguliselt 148 136 inimest. Hinnates strateegias seatud tulemusindikaatorite täitmist saab välja tuua, et **suurem osa peamistest mõõdikutest on täidetud või olulisel määral ületatud**. Võib väita, et eelmise perioodi strateegia eesmärgid olid püstitatud tagasihoidlikult. Samas peab arvesse võtma ka asjaolu, et indikaatorite seadmisel jäi vajaka indikaatorite mõõtmise metoodika täpsustamisest, mistõttu on nii mõnigi indikaator raskesti mõõdetav.

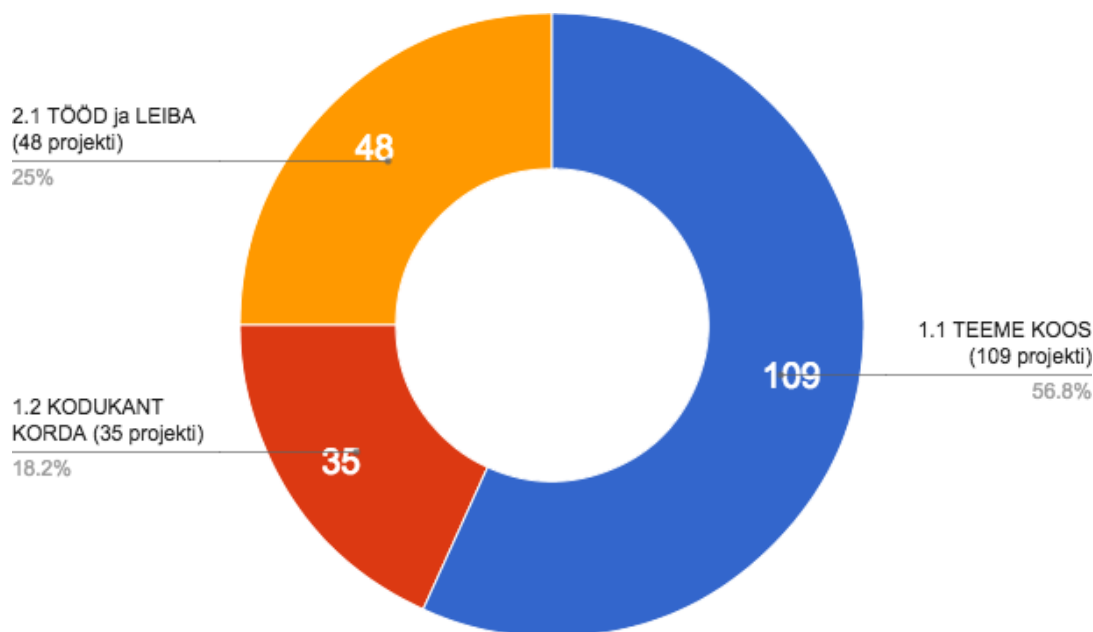
Strateegia 2010–2013 tulemused 25.02.2015 seisuga võtab kokku tabel 7.

Tabel 7. Strateegia 2010–2013 tulemuste kokkuvõte (25.02.2015 seisuga).

	Sihttase	Tulemus	Täitmine
Projektide koguarv	120	192	160%
Kasusaajate koguarv	26 000	148 136	570%

Kõige rohkem projekte on teostatud meetme 1.1 TEEME KOOS raames – 109 projekti. Meetmete 1.2 KODUKANT KORDA ning 2.1 TÖÖD ja LEIBA raames on ellu viidud vastavalt 35 ja 48 projekti (joonis 5).

Joonis 5. Projektide jaotus meetmete vahel.

Toetused jagunesid terve piirkonna peale ühtlaselt ning ühtegi kõrvalejääetud piirkonda ei kujunenud (tabel 8). Sellele aitas kaasa ka asjaolu, et möödunud perioodil oli igas omavalitsuses olemas Leader nõustaja, kes jagas soovijatele infot ning nõustas projektide koostamisel.

Tabel 8. Projektide arv ja toetussummade suhe omavalitsuste lõikes (25.02.2015 seisuga).

	Projektide arv	Toetussumma	Toetussumma elaniku kohta
Aegviidu vald	15 (7,8%)	235 567 eurot (15,0 %)	325 eurot
Anija vald	40 (20,8%)	299 705 eurot (19,1%)	53 eurot
Kose vald	76 (39,6%)	619 693 eurot (39,6%)	87 eurot
Raasiku vald	51 (26,6%)	368 221 eurot (23,5%)	78 eurot
Vallaülene	10 (5,2%)	43 880 eurot (2,8%)	ei rakendu
KOKKU	192 (100%)	1 567 067 eurot (100%)	86 eurot

Aegviidu valla märgatavalt suurem toetussumma elaniku kohta on tingitud omavalitsuse väga väikesest territooriumist ning elanike arvust. Kose valla toetuste suur osakaal on tingitud peamiselt Kose valla ettevõtlusaktiivsusest – suurem osa ettevõtlusprojekte laekus just Kose valla territooriumilt, samas kui Anija vallast tuli vaid mõni üksik ettevõtlusprojekt.

Kokkuvõtvalt on kõigi meetmete puhul strateegias ja meetme rakenduskavades seatud väljundid, tulemused ning mõjud saavutatud üldjuhul saajaprotsendiliselt või enamgi (tabel 9).

Tabel 9. Strateegia 2010-2013 meetmete koondtulemused (25.02.2015 seisuga).

Meede 1.1 TEEME KOOS	Meede 1.2 KODUKANT KORDA	Meede 2.1 TÖÖD ja LEIBA
-------------------------	--------------------------------	----------------------------

Teostatud projektide/tegevuste/ettevõtmiste koguarv - tulemus (sihttase)	109 (70) Täitmine: 156%	35 (20) Täitmine: 175%	48 (30) Täitmine: 160%
Kasusaajate arv - tulemus (sihttase)	80 172 (8000)	57 772 (10 000)	10 192 (8000)
Keskmine toetussumma	3002 eurot	20 504 eurot	10 880 eurot

Projektide elluviijad tunnetasid huvitegevuse kättesaadavuse kasvu ja sisuka ajaveetmise võimaluste paranemist. Samuti tunnetati, et elluviidud projektid on aidanud kaasa Ida-Harju Leader tegevuspiirkonna inimeste omavahelise suhtluse paranemisele ning koostöövõimaluste loomisele. Inimesed tunnetasid ka kogukonnatunnetuse teket.

Meetme 1.2 raames ellu viidud projektidest tervenisti **70% aitas kaasa piirkonna tuntuse kasvule**. Piirkonna külastatavuse kasvule on positiivset mõju avaldanud 52% meetme 1.2 projektidest.

On positiivne välja tuua, et projektide elluviijate arvates on **paranenud koostöö piirkonna ettevõtjate vahel** ning on suudetud stabiliseerida tööhõivet. Näiteks meetme 1.2 raames on kaasa aidatud kuue töökohta säilitamisele. Samuti tunnetasid vastajad, et tänu elluviidud projektidele on **parandatud teenuste kvaliteeti** ning vähendatud teenuste sesoonsust pakkumise osas.

Alles ettevõtlusega alustanud taotlejate sõnul oldi aga töökohtade prognoosimisel tegelikkusest optimistlikumad: projekti lõppedes lisandus küll palju tööd, kuid tulu ei hakka sisse tulema nii kiiresti kui loodeti – samas loodetakse palga maksmiseni jõuda aasta jooksul peale projekti lõppu.

Taotlejate tagasiside alusel oli projektide raames enim probleeme järgmistes valdkondades:

- **Ajalised piirangud** – pikk menetlemisperiood, projekti kirjutamise ja tegeliku elluviimise alguse vaheline periood venib väga pikaks, samuti venitab projekti (eriti mitme kuludeklaratsiooni puhul) väga pikk raha laekumise periood;
- **Finantsprobleemid** – PRIAst rahalaekumise pikk periood, raskused käibevahendite leidmisel, hankijate soovimatus nõustuda pikkade maksetähtaegadega;
- **Bürokraatia** – PRIA nõuded tekitavad segadust, sest tihti nõuab PRIA arvetel rohkem ja erinevat lahtikirjutust, kui Maksu- ja Tolliamet või Raamatupidamise seadus. Segadust tekitavad nõuete muutused ja keerukad taotlusvormid;
- **Taotlejast tingitud probleemid** – ajakava planeerimise ja info suunamisega seotud probleemid. Ilmnes ka selliseid probleeme, kus oli raskusi osalejate kokku saamisega (laada kaupmehed, võistlustel osalejad jne). Samuti esines mõnel juhul projekti elluviimise raames vajalike (ehitus)tööde tellimisel tellija teadmatusest tuleneva probleeme nii tööde teostajatega kui ka Muinsuskaitseametiga.

Taotlejad leidsid, et esmataotlejate puhul oleks vaja rohkem nõ käehoidmist ja superviseerimist. Samuti sooviti, et kultuuriprojektidel oleks projektijuhtimise tasu abikõlblik. Taotlejad tunnistasid, et peavad õppima ajaressurssi paremini hindama ja infot paremini suunama.

2.5. Koostöö kogemused perioodil 2007-2013

Perioodil 2007–2013 osales Ida-Harju Koostöökoda mitmetes koostöötegevustes, millest olulisemadena tasub rõhutada:

- **Siseriiklikul tasandil:**

- **Koostöö maakondliku arenduskeskusega (HEAK).** Perioodi jooksul kujunes välja aktiivne koostöö, mille raames on HEAK aidanud tagada IHKK piirkonnas ellu viidatavate projektide nõustamise kõrget taset ja võimaldanud oma spetsialistidel võtta osa tegevusgrupi hindamiskomisjonide tööst, mis tõstis hindamiste erapooletust. HEAK on IHKK-d kaasanud maakondlike arengudokumentide koostamisse ning maakonnaülestel olulistel tegevustel kavandamisse. Koostöö maakondliku arenduskeskusega jätkub kindlasti ka uuel programmiperioodil.
- **TOUREST messil osalemine.** Alates 2012. aastast on IHKK koostöös maakondliku arenduskeskusega osalenud iga-aastasel turismimessil TOUREST. IHKK koordineerib messil Harjumaa alal Ida-Harjumaa turismivõimaluste tutvustamist kaasates sellesse tegevusse kõiki piirkonna avaliku-, era- ja kolmanda sektori esindajaid.
- **Leader Foorum.** Ida-Harju Koostöökoda on olnud Leader Foorumi liige, sealhulgas täitnud Leader Foorumi eestkõneleja rolli perioodil 2014-2015. Leader Foorumi töös osalemine on andnud kogemusi, kontakte ning tugeva võrgustikutöö kogemuse.

- **Rahvusvahelisel tasandil:**

- **Osalemine rahvusvahelistel konverentsidel ja sündmustel.** Strateegia rakendamise perioodil osaleti mitmetel rahvusvahelistel konverentsidel ja sündmustel.
- **ELARD liikmelisus.** IHKK võtab aktiivselt osa Leader Euroopa katusorganisatsiooni ELARD tegevustest (sh on IHKK esindaja osalenud ELARD üldkoosolekutel).
- **Osalemine Leader tegevtootajate vahetusprogrammis.** Aastal 2013 osales IHKK tegevjuht Tiina Sergo ELARD korraldatud üle-Euroopalises Leader tegevtootajate vahetusprogrammis, kus koostööpartneriks sai Poolast pärit tegevusgrupp. Tänu vahetusprogrammi vältel saadud kontaktidele jätkub hea koostöö siiani.
- **CAP 50 - EL ühise põllumajanduspoliitika 50. aastapäeva tähistava Euroopa Komisjoni infokampaania raames kampaanias "CAP 50 Years Anniversary Campaign" osalemine.** Ida-Harju Koostöökoda oli ainuke kampaanias osalev Eesti Leader tegevusgrupp. Kampaanias osales 4 riiki: Bulgaaria, Portugal, Malta ja Eesti. Kampaanias osalemine andis tugeva rahvusvahelise koostöö kogemuse ning parema arusaama ühisest põllumajanduspoliitikast rahvusvahelisel tasandil.
- **Rahvusvahelise konverentsi korraldamine.** 2011. aastal korraldas IHKK koostöös Harjumaa Leader tegevusgruppidega rahvusvahelise konverentsi "Väljakutsed ja võimalused linnalähedastest maapiirkondades."

Järeldused ja arenguvajadused

- Seni toiminud **prioriteetsed valdkonnad ja meetmed olid hästi valitud** ning toimivad. Taotlejate tagasiside põhjal on mõistlik sarnaste valdkondadega jätkata, lisades valdkonnapõhiselt rohkem fookust ning strateegiaperioodile konkreetsed prioriteedid.
- Eelmise perioodi **seire andis ammendava ülevaate strateegia eesmärkide saavutamisest**. Samas toimus seire ise ebaregulaarselt ega andnud võimalust perioodi kestel vajadusel rõhuasetusi muuta. Strateegia eesmärkide ja indikaatorite saavutamise operatiivseks hindamiseks on arenguvajadusena uuel perioodil vaja juurutada senisest põhjalikum seiresüsteem ning defineerida konkreetselt mõõdetavad väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid.
- Strateegia rakendamise **rahastamiskavas on mõistlik suurem osa vahenditest jaotada esimese kolme aasta peale**. Kogemused näitavad, et viimasel aastal taotlusvoorude läbiviimine jätab taotlejatele liiga vähe aega projektide elluviimiseks ning sellest tulenevalt võib kannatada projektide kvaliteet.
- Kõige sagedasem mure taotlejate jaoks oli pikk ooteaeg nii PRIA toetusotsuse kui ka toetusraha laekumisel. Tegevusgrupil tuleb läbi viia rohkem infopäevi ning taotlejatele rohkem selgitada realistlikku ajakava.
- Projektitaotlejate vaates on Leader-meetme regulatsioonidest ja PRIA nõuetest tulenev **bürokraatia liialt ajamahukas ning segadust tekitav**. Bürokraatia suure hulga leevendamiseks taotlejate suunal on IHKKI vaja **suurendada taotlejate koolitamise ja personaalse lähenemise mahtusid** ning juurutada taotlejate tugisüsteem.
- Eelmisele perioodile tagasi vaadates ilmnes, et osaliselt dubleerisid IHKK meetmed siiski teisi fonde (eriti Kohaliku Omaalgatuse Programmi), mistõttu on järgmisel perioodil **väljakutseks dubleerimise vähendamine toetusmeetmete osas** (eriti just külaelu ja ühistegevuste toetamisel).
- Info liikumise osas soovisid küsitletud taotlejad muude infokanalite kõrval suurendada tegevusgrupi poolt korraldatavate kontaktkohtumiste osakaalu.
- Piirkonna strateegia jätkusuutliku ja mitmekesise rakendamise toetamiseks tuleb lisaks Leader-meetmele **paremini kasutada Euroopa Liidu ja riiklike fondide võimalusi**.

3. Strateegia 2015-2025 koostamise protsess

Strateegia koostamise raames peeti väga oluliseks **kohaliku kogukonna kaasamist** ning **alt-üles** põhimõtte rakendamist. Kaasamisel võeti arvesse nii era-, avaliku- kui ka kolmanda sektori esindajaid. Kaasamissündmused- ja arutelud olid kõigile ühised – järgides Leader “kolme sektori koostöö” põhimõtet sooviti, et igas kaasamise etapis oleksid kõik sektorid korraga laua taga ning üksteise seisukohtadest informeeritud.

Strateegia koostamisel järgiti järgmisi põhimõtteid:

1. **loogilised seosed** – käesoleva strateegia ja teiste asjakohaste arengudokumentide ning perioodi 2007–2013 ja 2014–2022 vahel (*möödunud perioodi seire ja tagasiside on uue perioodi aluseks*);
2. **kaasamine** (*kõigil piirkonna elanikel oli võimalik läbi infokoosolekute ning töögruppide strateegia koostamises osaleda, lisaks oli võimalik ettepanekuid teha elektrooniliste kanalite vahendusel*) – infot strateegia koostamise ning selles osalemise võimaluste kohta levitati läbi IHKK veebilehe ja sotsiaalmeedia kanalite, IHKK e-posti listide vahendusel, kohalike ajalehtede kaudu ning kohalike omavalitsuste veebilehtedel;
3. **piirkonnaülesus** – infokoosolekute ja töögruppide koosolekute kohtade valikul jälgiti, et koosolekud toimuksid erinevate omavalitsuste territooriumil;
4. **koostöö** – strateegia koostamisel peeti koostööarutelusid ka teiste Harju maakonna Leader tegevusgruppide ning sise- ja välisriikide koostööpartneritega eesmärgiga tagada tegevuste sidusus;
5. **dubleerimise vältimine** – peeti koostööarutelusid maakondliku arenduskeskuse ja Kodanikuühiskonna Sihtkapitaliga, arutamaks toetuste dubleerimise teemat (eriti Kohaliku Omaalgatuse Programmi osas);
6. **integreeritus** – arvestamine teiste piirkondlike ja valdkondlike arengudokumentide ning -sekkumistega;
7. **“erapooletu pilk”** – töögruppide juhtimisel kaasati piirkonnaväliseid inimesi ning töögruppidesse kaasati ka maakondlik arenduskeskus.

Strateegia koostamisel määratleti kolm peamist huvigruppi:

Piirkonna siseselt	Kolmanda sektori organisatsioonid Kohalikud omavalitsused Ettevõtjad (sh piirkondlikud ettevõtjate katusorganisatsioonid)
Maakondlikult	Teised Harju maakonna Leader tegevusgrupid Maakondlik arenduskeskus Maakondlik Kodanikuühiskonna Sihtkapital
Üleriigiliselt ning välisriiklikult	Virumaa Leader tegevusgrupid (koostöö kohaliku toidu jm teemal) Välisriiklikud koostööpartnerid (väliskoostöö)

Kohalikel elanikel, ettevõtjatel ja kolmanda sektori esindajatel oli strateegia koostamisse võimalik anda oma panus läbi järgmiste tegevuste:

1. **Seire** – seire raames said taotlejad välja tuua oma senised probleemid projektidega ning ettepanekud uueks programmiperioodiks (100st erinevast taotlejast vastas 76), lisaks eraldi spetsiifiline ettevõtlusprojektide seire. *Allikas: IHKK seire; Ettevõtlusprojektide seire (HEAK 2015).*

2. **Infokoosolekud** – kokku toimus 6 infokoosolekut - üks üldine ning 5 piirkondlikku (iga KOVi territooriumil vähemalt 1), eesmärgiga jõuda infoga igasse piirkonda. Infokoosolekutel moodustas 75% koosoleku ajast osalejate poolne arutelu ning sisendi kogumine strateegiasse. Infokoosolekud olid avatud kõigile soovijatele.
3. **Töögruppide koosolekud** – 5 temaatilist töögruppi, 16 koosolekut. Strateegia meetmete koostamiseks vajaliku sisendi saamiseks kutsuti kokku 5 temaatilist töögruppi, kelle ülesandeks oli kaardistada antud valdkonna arengueeldused ja -vajadused ning teha vastavalt ettepanekud strateegia meetmete kujundamiseks. Töögruppide teemad valiti perioodil 2007–2013 enim esilekerkinud prioriteetide põhjal. Töötasid järgmised temaatilised töögrupid: ühistegevus; kogukonna investeringud; ettevõtlus; kohalik toit; turism.
4. **Valdkondlikud infokoosolekud** – novembris 2014 toimus eraldi Põhja-Eesti kohaliku toidu arengupäev ning veebruaris 2015 ettevõtluspäev, mille raames pühenduti põhjalikumalt vastavate valdkondade teemadele. Oktoobris 2015 toimus hindamiskriteeriumite osas eraldi arutelu.

Piirkonna 2015–2022 strateegia koostamise tegevused jaotusid järgnevalt:

Alusandmete kogumine (november 2013 – aprill 2015)	Koostöö (aprill 2014 – aprill 2015)	Kaasamine (oktoober 2014 – oktoober 2015)
- Eelmise perioodi seire; - Uuringute ja analüüside koostamine; - Teiste piirkondlike ning valdkondlike arengudokumentidega tutvumine; - Statistiliste andmete kogumine.	Arutelud erinevate sise- ja välisriiklike osapooltega strateegia sisendi kogumiseks ning strateegia raames dubleerimise vältimiseks	- Infokoosolekud; - Töögruppide koosolekud; - Valdkondlikud infokoosolekud; - Seminarid.

Perioodil september-november 2021 toimus strateegia uuendamine, mille raames viidi strateegiasse sisse haldusreformist tulenevad muudatused (Aegviidu ja Anija valla ühinemine) ja COVID-19 põhjustatud kriisist väljumise meede. Lisaks täpsustati strateegia uuendamise käigus meetmete sihttasemeid, rahastamiskava, aastaarve ja kohati ka sõnastust. Strateegia uuendamise tegevused on täpsemalt kirjeldatud lisas 4.

4. SWOT

SWOT analüüsi koostamisel seati **eesmärgiks analüüsida piirkonna tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohtusid strateegia rakendamise vaates perioodil 2015–2022** (tabel 10). Käesolev SWOT analüüs käsitleb vaid neid teemasid, mis avaldavad otseselt või kaudselt mõju Leader strateegia koostamisele/rakendamisele ning mida Leader strateegia rakendamine saab mõjutada.

Tabel 10. Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna arenguvõimaluste SWOT analüüs.

Sisemised faktorid	Tugevused S - Soodne asukoht riiklikult oluliste transpordikoridoride ja pealinna suhtes - Soodne demograafiline perspektiiv võrreldes ülejäänud Eestiga - Tugevad omavalitsused (mediaankeskmisest kõrgemal kohal KOV võimekuse indeksis) - Puhas ja puutumatu looduskeskkond (matka- ja terviserajad, järved, RMK aktiivne tegevus) ning sellega seondult tugev sise- ning välisturismipotentsiaal - Ettevõtlusaktiivsus (ettevõtjate arvu kasvamine viimastel aastatel) - Kolmanda sektori aktiivsus ja võimekus piirkonna arendamisel (sh projektide elluviimisel) - Traditsioonide ja pärandkultuuri väärtustamine ning hoidmine - Kogukonda liitev aktiivne kultuuri- ja sporditegevus (sh vastava taristu olemasolu ning pidev areng) - Leader-tegevusgrupi olemasolu piirkonnas (Leader-meetme rakendamise ulatuslik kogemus)	Nõrkused W - Liigne sõltuvus pealinnaregioonis pakutavatest töökohtadest ja teenustest - Tööturuseindeksi alanemine, mis prognoosib tööjõupuuduse tekkimise võimalust piirkonnas - Piirkonna turismipotentsiaali vähene rakendamine - Madala lisandväärtusega tootmise ja teenuste suur osakaal - Tootmis- ja avalikus kasutuses oleva taristu madal kuluefektiivsus - Mäluasutuste, kultuuri- ja spordirajatiste taristu amortiseerumine ja võimalustest suuremad investeeringuvajadused - Nõrk infovahetus ning puuduvad toimivad koostöövõrgustikud - Kogukonna vähenev valmisolek turvalise elukeskkonna tagamiseks
Välised faktorid	Võimalused O - Kohalikul ressursil tugineva väikeettevõtluse süsteemne tootearendus ja turundamine - Kohaliku tööjõu rakendamine läbi piirkonna tööjõu ja tööpakkujate ühendamise - Piirkonna sise- ja välisturismipotentsiaali mitmekesine rakendamine - Elukeskkonna parendamine läbi olemasoleva taristu efektiivsema	Ohud T - Omavalitsused sõltuvad investeeringute teostamisel toetusvõimalustest, sest omavahendid ei ole piisavad vajalike taristuobjektide arendamiseks ja hooldamiseks - Bürokraatia kasv, mis pärsib nii omavalitsuste, ettevõtjate kui ka aktiivsete kogukonnaliikmete valmisolekut piirkonda arendada ("initsiatiiv on karistatav") - Ettevõtluse, kolmanda sektori ja

kasutamise ning avalike objektide kuluefektiivsuse tõstmise 5. Mäluasutuste, kultuuri- ja spordirajatiste taristu jätkusuutlik ning terviklik arendamine 6. Siseriiklike ja rahvusvaheliste koostööprojektide arendamine piirkonna ühisturundamiseks ning koostööks 7. Koostöövõrgustike loomine ja arendamine ning seeläbi infovahetuse ja koostöö tugevdamine 8. Kolmanda sektori iseseisvumine ja välistest toetus-meetmetest sõltumise vähenemine 9. Vabatahtliku tegevuse toetamine turvalisema elukeskkonna saavutamiseks	omavalitsuste tegevust mõjutavate regulatsioonide (nõuete ning maksureeglite) kiirkorras ebasoodsas suunas muutumine 4. Väljarände suurenemine piirkonnas 5. Kohalik tegevusgrupp võib muutuda arendusorganisatsioonist PRIA allüksuseks
--	--

4.1. Piirkonna potentsiaali analüüs

Lähtuvalt SWOT-analüüsi tulemustest on teostatud **piirkonna potentsiaali analüüs**, mille tulemused esitame järgneva loeteluga:

1. IHKK piirkonnas on täheldatav **liigne sõltuvus pealinnaregioonis pakutavatest töökohtadest ja teenustest**, millest tulenevalt on keeruline hoida kogukonnatunnetust ja arendada välja kohalikule turule orienteeritud ettevõtlust. Seda tendentsi võimendab veelgi **töötururusveindeksi alanemine**, mis prognoosib tööjõupuuduse tekkimise võimalust piirkonnas. Eelnevat kahte nõrkust saab maandada **arendades süsteemselt kohalikul ressursil tugineva väikeettevõtluse tootearendust ja turundamist** võttes sihtturuna arvesse nii kohalikku piirkonda kui ka pealinnaregiooni.
Kuna senini pole kohalik tööjõuressurss maksimaalselt kohalikes ettevõtetes rakendatud, saab töötururusveindeksi negatiivsest trendist lähtuvat nõrkust lisaks maandada **piirkonna tööjõu ja tööpakkujate ühendamise ning seeläbi pendelrände vähendamise kaudu**;
2. Erinevate arutelude ja uuringute tulemusel on korduvalt välja toodud IHKK piirkonna **turismipotentsiaali vähene rakendamine**, mis väljendub infopunktide puudumises, rannaalade heakorra ja teenuste korraldamatuses, ühisturustamise ja kohaturunduse väheses osatähtsuses, toitlustus- ja majutuskohdade vähesuses ning väheses koostöös turismiettevõtjate vahel. Samas soosivad piirkonnas turismi jõulist arendamist **soodne asukoht riiklikult oluliste transpordikoridoride ja pealinna suhtes** ning piirkonnale omane **puhas ja puutumatu looduskeskkond** (matka- ja terviserajad, järved, RMK aktiivne tegevus). Eelnevast lähtuvalt on järgneval perioodil IHKK piirkonna jaoks olulisel kohal **sise- ja väliturismipotentsiaali mitmekesine rakendamine läbi taristu ning teenuste arendamise**;
3. Piirkonna jätkusuutlikku arengut ja konkurentsivõimet ohustavad käesoleval ajal tootmis- ja avalikus kasutuses oleva **taristu madal kuluefektiivsus ning vähene innovaatiliste ja keskkonnasõbralike tehnoloogiate kasutamine**. Märgitud nõrkust

saab **maandada läbi** olemasoleva taristu **efektiivsema kasutamise ning avalike objektide kuluefektiivsuse tõstmise**;

4. Piirkonna oluliseks tugevuseks peavad kohalikud **kogukonna aktiivset kultuuri- ja sporditegevust ning traditsioonide ja pärandkultuuri väärtustamist**, mida **varjutab** piirkonna elukeskkonnale negatiivset mõju avaldav **mäluasutuste, kultuuri- ja spordirajatiste taristu amortiseerumine ning võimalustest suuremad investeeringuvajadused**.

Kogukonnale oluliste kultuuri- ja sporditegevuste ning traditsioonide **jätkuvuse tagamiseks vajaliku taristu jätkusuutliku ning tervikliku arendamise juurutamise, taristu efektiivsema kasutamise ja avalike objektide kuluefektiivsuse tõstmise** kaudu näeme võimalust eelmainitud nõrkuseid oluliselt maandada;

5. Kõikide **valdkondade** (ettevõtlus, omavalitsused ja kolmas sektor) **ühine nõrkus** IHKK piirkonnas on **infovahetuse puudumine või ebakorrapära** (eriti valdkondade vahel) ning **puuduvad toimivad koostöövõrgustikud**, mille kaudu ühiselt kogukonda rikastavaid tegevusi ellu viia. Märgitud nõrkustega võitlemiseks näeme võimalusi **siseriiklike ja rahvusvaheliste koostööprojektide kaudu piirkonna ühisturundamises ning koostöövõrgustike loomises ja arendamises ning seeläbi infovahetuse ja koostöö tugevdamises** kõigi sektorite mõõtmes. Märgitud võimalusi **toetavad** juba **kolmanda sektori aktiivsus ja võimekus** piirkonna arendamisel (sh projektide elluviimisel) ning kõiki osapooli kaasava **elujõulise Leader-tegevusgrupi olemasolu** piirkonnas;
6. Elukeskkonna turvalisuse mõõtmes on märgatav nõrkus kogukonnaliikmete **vähenev valmisolek** (järelkasvu puudus) **turvalise elukeskkonna tagamiseks** vabatahtlike päästeseltside ja naabrivalve näol, mis **ohustab kogukonna turvatunnet**. Samas on piirkonnas täheldatav kolmanda sektori märkimisväärne aktiivsus ja võimekus piirkonna arendamisel ning kogukonda liitev aktiivne kultuuri- ja sporditegevus. Eelnevast tulenevalt näeme läbi **turvalisuse tagamisele suunatud vabatahtliku tegevuse toetamise** võimalust tagada piirkonnas **senisest turvalisem elukeskkond** ja kogukonnaliikmete **suurem turvatunne**.

5. Visioon ja eesmärgid

5.1. Visioon

Aastal 2025 on Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkond üleriigiliselt tuntud ja väljapaistev turismiaktiivsuse, valdkondadeülese koostöö ja kohalike ressursside efektiivse kasutamise poolest.

5.2. Strateegia eesmärgid ja nende hierarhia

Strateegia 2015–20225 visiooni saavutamisele aitavad kaasa 4 prioriteetide järgi reastatud eesmärgi:

1. Elukeskkonna jaoks oluliste objektide ja (kogukonna)teenuste arendamisel innovaatiliste lähenemiste kasutamine on taganud nende multifunktsionaalsuse, turvalisuse ja jätkusuutlikkuse;
2. Ettevõtluses panustab kohalike ressursside keskkonnaga kooskõlas kasutamine ja valdkonna-ülene koostöö otseselt piirkonna konkurentsivõime tõusu;
3. Vabaühendused on saavutanud majandusliku iseseisvuse ja mängivad olulist rolli piirkonnaüleste ühistegevuste algatamisel ning juhtimisel;
4. Valdkonna-üleste koostöövõrgustike käivitamise ja väliseid partnereid kaasava koostöö kaudu on juurutatud piirkonna omapära arvestavad koostöömudelid ning -tegevused.

Strateegia eesmärkide hierarhiat illustreerib joonis 6 (lk 27). Eesmärkide prioriteetsusele vastavalt on tehtud ka meetmete vaheline rahajaotus (joonis 8).

5.3. Strateegia tulemusindikaatorid

Strateegia prioriteetsete eesmärkide saavutamise mõõtmiseks kasutatakse strateegia tulemusindikaatoreid (tabel 11).

Tabel 11. Strateegia tulemusindikaatorid.

Indikaator	Sihttase	Lisainfo
Piirkonna kodanike turvatunde tõus võrreldes 2015. aastaga	30%	Perioodi jooksul tellitakse eraldi uuring Seosed riiklike arengukavadega: Siseturvalisuse arengukava 2015-2020
Sise- ja välisturismi aktiivsuse kasv	Maakonna keskmisest kõrgemad näitajad	Allikas: iga-aastane piirkondlik ja maakondlik statistika, mida omavahel võrreldakse. <i>Eesmärgi maakonna üldise näitajaga sidumine aitab paremini seostada kriteeriumi maakondlike sihtidega ning lisaks iga-aastaselt jälgida olukorda suuremas pildis</i> Seosed riiklike ja maakondlike arengukavadega: Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020 Harju maakonna turismi arengustrateegia 2025
Aastaks 2020 väljakujunenud piirkonnaspetsiifilised turismi piirkonnad	3	Allikas: KTG korraldatav seire, mis mõõdab piirkonnas selgelt väljakujunenud ning turundatud turismi piirkondade olemasolu. Seosed riiklike ja maakondlike arengukavadega: Harju maakonna turismi arengustrateegia 2025
Strateegia rakendamise tulemusel	18 000	Allikas: KTG korraldatav seire.

paranenud objektidest, teenustest ning (ettevõtetus)keskkonnast kasusaajate arv		<i>Eesmärgiks on, et läbi kõigi strateegia rakendamise tegevuste on kasusaajate arv ligikaudselt võrdne piirkonna elanike arvuga. Eelkõige aitab antud kriteerium mõõta ka strateegia eesmärki nr 1 (elukeskkonna arendamine), kus elukeskkonna objektide ja investeeringute puhul on oluline, et need oleksid suunatud võimalikult suurele hulgale inimestele.</i> Seosed riiklike arengukavadega: Eesti Maaelu Arengukava 2014-2020
Projektitoetuste osakaal Leader-meetmest toetust saanud piirkonna vabaihenduste eelarves	70%	Perioodi jooksul tellitakse eraldi uuring Seosed riiklike arengukavadega: Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020

5.4. Strateegia mõjuindikaatorid

Strateegia rakendamise laiema mõju hindamiseks 5–7 aasta perspektiivis on lisaks tulemusindikaatoritele defineeritud üldist pilti iseloomustavad mõjuindikaatorid (tabel 12).

Tabel 12. Strateegia mõjuindikaatorid.

Indikaator	Sihttase	Lisainfo
Leader toetust saanud avalikus kasutuses olevate objektide külastatavus kasv võrreldes 2015. aastaga	2 korda (2x)	Võrreldes taotlemise hetkega. Võrreldakse toetust saanud objektide külastatavust taotlemisel ning perioodi lõpus
Kohaliku toidu kättesaadavus piirkonnas on paranenud	5%	Mõõdetakse uuringu abil
Piirkonnas toimuvate Leader-meetmega seotud tegevuste kajastatus meedias perioodil 2015 – 2025	250 kajastust	Mõõdetakse kogu strateegia perioodi jooksul. Meediakanalitega võetakse arvesse nii traditsioonilisi (ajalehed, raadio ja televisioon) kui ka kaasaegse meedia vorme (ajaveebid, pildipangad, jms.)

Väljundindikaatorid on iga konkreetse meetme juures eraldi.

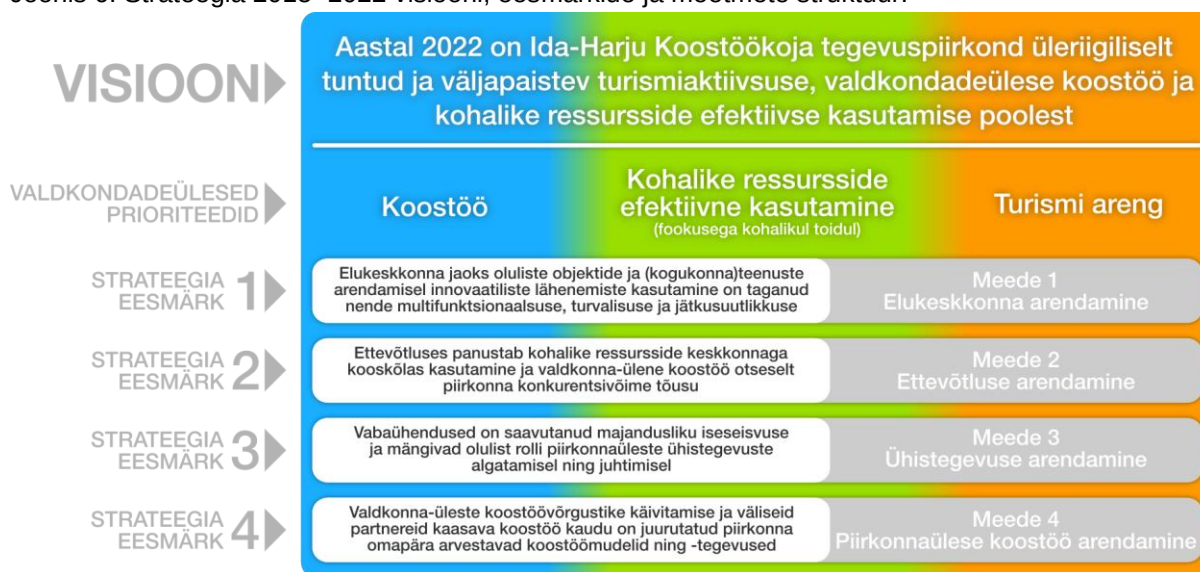
6. Strateegia elluviimise kava ja uuenduslikkus

Strateegia visioonist tulenevad kolm strateegilist ning kõiki valdkondi läbivat prioriteeti:

1. turismi areng;
2. koostöö;
3. kohalike ressursside efektiivne kasutamine.

Strateegia visiooni ja sellest tulenevaid strateegia eesmärgi viiakse ellu nelja erineva meetme kaudu, millest igaühel on oma konkreetsed alaeesmärgid. Strateegia visiooni, eesmärkide ja meetmete seoseid ning struktuuri illustreerib joonis 6.

Joonis 6. Strateegia 2015–2022 visiooni, eesmärkide ja meetmete struktuur.

6.1. Meetmete valik

Visioonist tulenevalt on sõnastatud neli strateegia elluviimist suunavat strateegia eesmärki. Igale meetmele on seatud omakorda visiooni ning prioriteete toetavad konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid ning tulemusindikaatorid. Kõigi eesmärkide ja tulemusindikaatorite seadmisel on arvesse võetud Leader võimekust etteantud aja jooksul valdkonnas toimuvat mõjutada.

Eesmärgid ja meetmed on järjestatud vastavalt nende prioriteetsusele:

1. Meede 1 – Elukeskkonna arendamine: elukeskkond mõjutab kõiki valdkondi ja sektoreid. Kvaliteetse elukeskkonna olemasolu toetab ka ettevõtlust (sh eriti turismi arengut) ning loob aluse kodanike heaoluks ning valmisolekuks kogukonda panustada.
2. Meede 2 – Ettevõtluse arendamine: peaaegu samaväärselt oluline elukeskkonnaga. Kõigis strateegia koostamise etappides käis läbi põhimõte, et kui piirkonnas ei ole ettevõtlust ja töökohti, siis lahkuvad ka inimesed.
3. Meede 3 – Ühistegevuse arendamine: väga oluline, kuid väiksema osakaaluga seetõttu, et mõjutab võrreldes kahe eelneva meetme/eesmärgiga piirkonna arengut vähem, samuti on ühistegevuses võimalik väiksemate vahenditega tulemusi saavutada.

4. Meede 4 – Piirkonnaülese koostöö arendamine: koostöö läbib kõiki teisi meetmeid horisontaalse prioriteedina, seega on antud meetmel väiksem osakaal. Meede puudutab tegevusgrupi poolt elluviidavaid sise- ja välisriiklikke koostöö- ja ühisprojekte (ehk vaid ühte koostöö liiki).
5. Meede 5- Ettevõtluse arendamine COVID-19 põhjustatud kriisist väljumiseks. 2021 aastal lisatud strateegiasse eesmärgiga toetada ettevõtteid, kelle majandustegevust on negatiivselt mõjutanud COVID-19 põhjustatud kriis.

6.2. Strateegia uuendusliku ja integreeritud olemuse kirjeldus

Strateegia integreerituse ja uuenduslikkuse võtmekomponendiks on Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna kui linnalähedase maapiirkonna tasakaalustatud arengu toetamine vertikaalsete ja horisontaalsete sidemete loomisega erinevate sektorite ja tegevuste vahel.

Strateegias on keskendutud piirkonna põhilistele arenguvajadustele ja -eeldustele ning kujundatud just neile tuginevad prioriteedid, eesmärgid ja toetusmeetmed. Võrreldes IHKK eelmise tegevusperioodi strateegiaga on võetud selgem fookus tegevuspiirkonna sisese ja -ülese koostöö rakendamise kaudu ja partnereid kaasates piirkonna arendamisele. Eraldi on uuenduslikuna loodud koostöö meede, mis aitab piirkonna sisest- ja ülest koostööd arendada. Koostöö põhimõtte on integreeritud kõigisse nelja toetusmeetmesse ning loodud mitmekesised võimalused, kuidas seatud strateegiliste eesmärkide saavutamisse panustada. Integreeritud ja uuendusliku olemuse tagamiseks on strateegia koostamisel kasutatud mitmekesiseid kaasamismeetodeid, kaasates pikaajaliselt nii tegevuspiirkonna siseseid kui ka väliseid sidusgruppe ja eksperte.

Integreeritust ja uuenduslikkust strateegias demonstreerivad järgmised lähenemised:

- kõiki meetmeid läbivad ühtsed horisontaalsed prioriteedid. Seega on omavahel integreeritud kõik meetmed ning tegevused;
- konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid on seatud strateegiale tervikuna, mis aitab vaadelda strateegia eesmärkide saavutamist erinevate meetmete rakendamise koostöös;
- keskendutud on koostöö rõhutamisele ja soodustamisele ning juurutatud eraldi koostöömeede. Seeläbi suureneb piirkonna sünergia, mis aitab saavutada strateegia eesmäärke. Koostöös on võimalik läbi viia suuremaid ning tervet piirkonda haaravaid projekte;
- strateegias on uuenduslikuna panustatud kohalikele ressurssidele, mis aitab arendada piirkonnas uusi teenuseid, tooteid ja tegutsemisviise;
- investeeringute puhul rõhub strateegia multifunktsionaalsusele;
- Leader vahendite piiratuse tõttu rakendatakse strateegia elluviimisel ka Leader-väliseid rahastusallikaid;
- uuenduslikuna võetakse kasutusele Varaaida süsteem. Eelmisel perioodil alguse saanud Varaaida süsteemi laiem juurutamine piirkonnas. Varaaida süsteemi mõte on piirkonnas (Leader) toetusega soetatud väikevahendite ja ressursside kaardistamine ning teavitustöö. Varaaida süsteem aitab kaasa vahendite jagamisele ja ühiskasutusele.

MTÜ Ida-Harju Koostöökoda väärtustab uuenduslike lahenduste otsimist ja kasutuselevõttu. Uuenduslike lahenduste leidmiseks korraldatakse regulaarselt ühiseid arutelusid, mõttetalguid, õppereise ja koolitusi. IHKK hoiab ennast tihedalt kursis teiste fondide ja koostööpartnerite tegevusega ning otsib aktiivselt võimalusi osaleda piirkonda arendavates uuenduslikes tegevustes ja projektides.

7. Meetmed

7.1. Meede 1 - Elukeskkonna arendamine

Tervislikud eluviisid ja puhas loodus. Piirkonna kultuuri- ja sporditaristu on suures osas rajatud ajal, mil keskkonnasõbralikkusele ning kuluefektiivsusele ei pööratud olulist tähelepanu. Tänapäeval on vajadus taristu kuluefektiivsuse suurendamise järel, et tagada haldamise jätkusuutlikkus ning keskkonnasõbralikkus.

Turismi piirkonnana on olemas suur potentsiaal, kuid selle realiseerimiseks vajavad külastusobjektid ja taristu ning turvalisus arendamist. Toimib lihtne põhimõte – kui kohalikul on oma kodukohas hea olla, siis on ka turistil seal hea olla.

Multifunktsionaalsus. Palju objekte piirkonnas on rajatud vaid ühe kasutusotstarbega. Väheneva rahvastiku ning objektide halduskulude tõusu kontekstis ei ole selline lahendus mõistlik ega otstarbekas. Vajadus on kuluefektiivsete, multifunktsionaalsete ja keskkonnasõbralike lahenduste järel.

Meetme nimetus	Elukeskkonna arendamine
Vastab strateegia eesmärgile	1. Elukeskkonna jaoks oluliste objektide ja (kogukonna)teenuste arendamisel innovaatiliste lähenemiste kasutamine on taganud nende multifunktsionaalsuse, turvalisuse ja jätkusuutlikkuse;
Meetme spetsiifilised eesmärgid	• Mäluasutuste, kultuuri- ja spordirajatiste taristu haldamine on kuluefektiivne, jätkusuutlik ning keskkonnasõbralik; • Leader toetust saanud avaliku kasutuse eesmärgiga objektid on multifunktsionaalsed (vähemalt 2 erineva valdkonna kasutusviisi samale objektile); • Leader toetust saanud avalikus kasutuses olevate objektide külastatavus on kahekordistunud võrreldes 2015. aastaga; • Elukeskkonda suunatud investeeringud on aidanud tõsta piirkonna kodanike turvatunnet vähemalt 30% võrreldes 2015. aastaga.
Toetatavad tegevused	• Mäluasutuste, kultuuri- ja spordirajatiste investeeringud – investeeringud hoonetesse (ehitus- ja renoveerimistegevus) ning hoonega seotud seadmetesse; funktsioonide mitmekeskistamisele suunatud investeeringud; keskkonnasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõtuks tehtavad investeeringud (sh küttesüsteemi ümberehitus jms); matka- ja terviseradade rajamine ning viidastamine; vaatamisväärsuste heakorrastamine jms. • Meetme eesmärkidega seotud tegevusteks vajalike väikevahendite soetamine; • Lairibaühenduse rajamine juhul kui see aitab saavutada meetme eesmarke; • Piirkonna turvalisuse tõstmine – investeeringud ohutuse suurendamiseks; investeeringud kogukonnale vajalikesse turvaseadmetesse jms.
Artiklid, mille tegevusi meede toetab	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklite numbrid, mis antud meetmega seonduvad: 20; 21; 35.
Abikõlblikud kulud	Meetme raames toetatakse strateegia ja meetme prioriteetidega seotud investeeringuid.

	Kulutused peavad olema mõistlikud ning põhjendatud, kooskõlas meetme üldeesmärkidega ning vastava maaeluministri Leader-meetme määрусega.
Mitteabikõlblikud kulud	• Investeeringud objektidesse, mis projekti tulemusel ei saavuta täielikult eesmärki (<i>st jäävad pooleli ning vajavad tervikliku toimivuse tagamiseks jätkuinvesteeringuid</i>); • Korterühistute investeeringuid eraomandit väärtustavasse tegevusse (<i>katuste ja fassaadide remont jms</i>); • Investeeringuid piirkonnast väljaspool asuvatesse objektidesse; • Ehitusprojekteerimine.
Meetme sihtgrupp	• Mittetulundusühingud, sihtasutused, kohalikud omavalitsused (sh omavalitsuste hallatavad allasutused), kes tegutsevad MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonnas; • Projektist kasusaajad peavad olema Ida-Harju Koostöökoja piirkonna elanikud ja/või organisatsioonid; • Taotlejaks ei saa olla erakond, äriühing ega välisriigis registreeritud organisatsioon.
Kohaliku tegevusgrupi nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale	Vaata punkti 7.5.
Toetuse määr ja summa	• Toetuse määr mittetulundusühingutele, sihtasutustele ja kohalikule omavalitsusele on maksimaalselt 80% toetatava tegevuse abikõlblikust kogumaksumusest; • Toetuse määr taristuinvesteeringute (sh lairibauhenduse rajamise) korral on olenemata taotleja juriidilisest vormist maksimaalselt 60% toetatava tegevuse abikõlblikust kogumaksumusest; • Projektitoetuse miinimumsumma on 5 000 eurot; • Projektitoetuse maksimumsumma on 80 000 eurot.
Seosed EAFRD prioriteetidega	Prioriteet 6 - sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, sh: 6A - tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine; 6B - maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine; 6C - info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades.
Seosed Leader spetsiifiliste eesmärkidega	• Sotsiaalse kaasatuse edendamine; • Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtu soodustamine; • Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamine.

Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

Kvalifitseerumiskriteerium:

Kriteerium	Skaala	
Taotlus aitab kaasa meetme eesmärkide saavutamisele	JAH / EI	Juhul kui hindajatest 50% või rohkem vastab "EI," kõrvaldatakse taotlus edasiselt hindamiselt.

Hindamiskriteeriumid:

Kriteerium	Osakaal (%)
Objekti vajalikkus/olulisus piirkonnas	25
Investeeringu mõju probleemi lahendamisele	20
Investeeringu kuluefektiivsus ja jätkusuutlikkus	20
Multifunktsionaalsus	20
Taotlusdokumentide tehniline korrektsus	10
Projekti omafinantseeringu määr	5
KOKKU	100

Hindamisel rakendatakse 5 punkti skaalat ja 50% lävendit – vähem kui 50% maksimaalsetest võimalikest hindepunktidest saanud projekti osas PRIA-le projekti rahastamise ettepanekut ei tehta.

Meetme indikaatorid ja sihttasemed

Indikaator	Sihttase
Rekonstrueeritud, rajatud või korrastatud objektide arv	25
Keskkonnasäästlikke tehnoloogiaid kasutavate objektide arv	5
Piirkonna turvalisust suurendavate investeeringuprojektide arv	3

7.2. Meede 2 - Ettevõtluse arendamine

Piirkonna turismipotentsiaali kasutamine. Piirkonnal on suur turismipotentsiaal, mis turundustegevuste killustatuse ning ettevõtjate koostöö puudumise tulemusel on realiseerimata. Vajadus on toetada turismi arendust ning ühisturundust piirkonna potentsiaali realiseerimiseks.

Väikeettevõtluse ja -tootmise arendamine. Tänu soodsale asukohale pealinnaregiooni lähisel on piirkonnas kõrge ettevõtlusaktiivsus. Samas on puudu piirkonnaspetsiifilistest ning kohaliku ressursi väärtustavatest ettevõtetest. Väikeettevõtjatel jääb puudu finantsressurssidest, oskustest ja võimekusest uute toodete arendamisel ning enda turundamiseks, seetõttu on vajalik väikeettevõtjate toetamine (eelkõige kohaliku ressursi väärtustavate toodete ja teenuste arendamisel).

Koostöö kaudu on võimalik piirkonna tooteid ja teenuseid terviklikumalt ja edukamalt turundada, mistõttu on vajalik ettevõtjate koostöö toetamine.

Meetme nimetus	Ettevõtluse arendamine
----------------	------------------------

Vastab strateegia eesmärgile	2. Ettevõtluses panustab kohalike ressursside keskkonnaga kooskõlas kasutamine ja valdkonna-ülene koostöö otseselt piirkonna konkurentsivõime tõusu;
Meetme spetsiifilised eesmärgid	• Piirkonna jaoks on välja töötatud 2 kuni 3 geograafiliselt eristatava turismipiirkonna kaubamärki, mida kasutatakse süsteemselt sise- ja väliturismi arendamiseks; • Kohalik toit on piirkonna kaubanduvõrgus esindatud • Kohalik tarbija on teavitatud kohaliku toidu tarbimise eelistest (sh läbi piirkondliku kaubamärgi laialdase kasutamise); • Ettevõtjad on orienteeritud omavahelisele koostööle läbi koostöövõrgustike või -organisatsioonide; • Ettevõtlustegevus on loodussäästlik, innovaatiline ja kohalikku ressursi optimaalselt väärindav; • Piirkonnas on toimivad sise- ja väliturule suunatud ühisturundus-tegevused. • Kohalikud ettevõtted on jätkusuutlikud ja konkurentsivõimelised
Toetatavad tegevused	• Kohalikul ressursil ja toorainel põhineva väikeettevõtluse arendamine; • Ühisturunduse ja koostöövõrgustike arendamisega seotud kulud ühise nime/märgi all sise- ja välisriiklikel messidel osalemine; piirkonna turundusmaterjalide koostamine; ühisturundust toetavad investeeringud (messimööbel, müügiletid vms); • Kohaliku toidu kättesaadavuse suurendamine koolitused (piirkonnaülesed), kohaliku tooraine väärindamine, toidutootjate võrgustiku arendamine (koolitused, investeeringud jms).
Artiklid, mille tegevusi meede toetab	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklite numbrid, mis antud meetmega seonduvad: 14; 17; 19; 20; 26; 27; 29
Abikõlblikud kulud	Meetme raames toetatakse strateegia ja meetme prioriteetidega seotud tegevuste korraldamise ja/või elluviimisega seotud kulutusi, põhjendatud juhtudel ka soetusi. Kulutused peavad olema mõistlikud ning põhjendatud, kooskõlas meetme üldeesmärkidega ning vastava maaeluministri Leader-meetme määrusega.
Mitteabikõlblikud kulud	• Ehitusprojekteerimine; • Tööjõu renti; • Tooraine ostmise; • Üksikettevõtte turunduskulud (<i>eeldatud on, et kõik turundustegevused toimuvad ühiselt, ning turundustegevustes osaleb vähemalt 2 ettevõtjat/organisatsiooni</i>); • Järgmiste EMTAK teise taseme koodide alla kuuluvaid tegevusi: 05 – 09; 64 – 66; 68 – 71; 78; 92
Meetme sihtgrupp	• Osaühingud, füüsilisest isikust ettevõtjad, tulundusühistud, mittetulundusühingud ja sihtasutused, kes tegutsevad MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonnas; • Projektist kasusaajad peavad olema Ida-Harju Koostöökoja piirkonna elanikud ja/või organisatsioonid; • Taotlejaks ei saa olla erakond ega välisriigis registreeritud organisatsioon.
Kohaliku tegevusgrupi nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale	Vaata punkti 7.5.

Toetuse määr ja summa	- Toetuse määr olenemata taotleja juriidilisest vormist on antud meetmes maksimaalselt 60% toetatava tegevuse abikõlblikust kogumaksumusest; - Projektitoetuse miinimumsumma on 3 000 eurot; - Projektitoetuse maksimumsumma on 60 000 eurot.
Seosed EAFRD prioriteetidega	Prioriteet 6 - sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, sh: 6A - tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine; 6B - maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine; 6C - info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades. Prioriteet 3 - toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses, sh: 3A - toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu;
Seosed Leader spetsiifiliste eesmärkidega	- Sotsiaalse kaasatuse edendamine luues uusi töökohti, kaasates kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise ja elluviimise protsessi kohalikud elanikud ning parandades teenuste kättesaadavust muuhulgas läbi IT-teenuste parema kättesaadavuse; - Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise; - Piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine; - Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtu soodustamine; - Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.

Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

Kvalifitseerumiskriteerium:

Kriteerium	Skaala
Taotlus aitab kaasa meetme eesmärkide saavutamisele	JAH / EI
	Juhul kui hindajatest 50% või rohkem vastab "EI," kõrvaldatakse taotlus edasiselt hindamiselt.

Hindamiskriteeriumid:

Kriteerium	Osakaal (%)
Finantsproгноoside realistlikkus, projekti elluviimise tõenäosus ja teostatavus	25
Kohaliku ressursi kasutamine	20
Taotlusedokumentide tehniline korrektsus	15
Töökohtade loomine	10

Projekti tulemuse innovaatus/uuenduslikkus	10
Uute toodete või teenuste lisandumine	10
Projekti tulemusel tekkiv koostöö	10
KOKKU	100

Hindamisel rakendatakse 5 punkti skaalat ja 50% lävendit – vähem kui 50% maksimaalsetest võimalikest hindepunktidest saanud projekti osas PRIA-le projekti rahastamise ettepanekut ei tehta.

Meetme indikaatorid ja sihttasemed

Indikaator	Sihttase	Lisainfo
Toetatud ettevõtete arv	35	
Teostatud projektide arv	45	
Loodud töökohtade arv	15	Panustab MAK 2014-2020 sihtvaldkonna 6B eesmärkide saavutamisse (280 töökohta üle Eesti)
Projektitoetuse abil loodud uute/paranenud teenuste hulk	35	
Toetatud koostööprojektide arv	2	
Ühisturundusele suunatud projektide arv	3	
Keskkonnasäästlikkusele suunatud projektide arv	5	

7.3. Meede 3 - Ühistegevuse arendamine

Piirkonnas on aktiivne vabaühenduste tegevus ning säilinud piirkonna traditsioonid. Piirkonna elanikud peavad aktiivsete kogukonnaliikmete ning eestvedajate olemasolu üheks suuremaks väärtuseks. Samas igapäevase seotuse tõttu Tallinnaga **väheneb kogukondade vaheline sotsiaalne läbikäimine ja nõrgeneb elanike side kodukohaga**. Lisaks on mureks **kodanikuühenduste vähene omatulu teenimise oskus** ning vabaühenduste jätkusuutlikkust mõjutav **rahastusvormide vähesus** (ühtib KODAR peamise väljakutsega), mistõttu on piirkonna vabaühendused **liigselt sõltuvuses riiklikest- ja projektitoetustest**. Oluline on **tugevdada kohapealseid traditsioone** ning **juurutada jätkusuutlikke regulaarselt toimivaid sündmusi**, mis aitavad **tugevdada piirkondlikku identiteeti**. Tugevad traditsioonid ning regulaarsed sündmused toetavad ka turismiaktiivsuse tõusu piirkonnas.

Käesoleva strateegia prioriteedid – turism, kohalik ressurss ja koostöö – annavad kolmanda sektori organisatsioonidele hea võimaluse arendada nii koostööd, sidet kogukonnaga läbi

temaatiliste ühistegevuste kui ka omatulu teenimise võimekust läbi strateegia prioriteetidega seotud teenuste väljatöötamise.

Meetme nimetus	Ühistegevuse arendamine
Vastab strateegia eesmärgile	3. Vabaühendused on saavutanud majandusliku iseseisvuse ja mängivad olulist rolli piirkonnaülest ühistegevuste algatamisel ning juhtimisel
Meetme spetsiifilised eesmärgid	• Piirkonna vabaühendused on saavutanud suurema majandusliku sõltumatuse ning projektitoetuste osakaal Leader-meetmest toetust saanud piirkonna vabaühenduste eelarves on alla 70%; • Piirkonnas on kujunenud regulaarselt toimuvad „bränd-sündmused“, mis arendavad ja kannavad edasi piirkonna treditsioone • Tegevuste ja sündmuste läbiviimisel on kasutusel uuenduslikud lahendused ning kohalik ressurss; • Leader projektide kajastatus kohalikus meedias on suurenenud vähemalt kolmandiku võrra.
Toetatavad tegevused	• Valla- ja piirkonnaülest traditsiooniliste sündmuste korraldamine jms; • Tegevused ja investeeringud, mis aitavad suurendada vabaühenduste majanduslikku sõltumatust (sh kogukonnateenuste arendamine, koolitused, uuenduslike lahenduste väljatöötamine ja juurutamine jms); • Rahva- ja pärandkultuuri traditsioonide talletamine ning arendamine jms; • Meetme eesmärkidega seotud tegevusteks vajalike väikevahendite soetamine.
Artiklid, mille tegevusi meede toetab	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklite numbrid, mis antud meetmega seonduvad: 14; 20; 35; 44
Abikõlblikud kulud	Meetme raames toetatakse strateegia ning meetme prioriteetidega seotud tegevuste korraldamise ja/või elluviimisega seotud kulutusi, põhjendatud juhtudel ka soetusi. Kulutused peavad olema mõistlikud ning põhjendatud, kooskõlas meetme üldeesmärkidega ning vastava maaeluministri Leader-meetme määrusega.
Mitteabikõlblikud kulud	• Võistlus- või treeningriietus (v.a esinemisriietus 1x kollektiivi kohta programmiperioodi jooksul); • Osalemine välisreisidel (sh spordivõistlustel) (v.a kuni 26 aastaste (k.a.) noortegrupid ja juhul, kui välisreisil osalemine panustab otseselt strateegia eesmärkide saavutamisesse); • Maakondlikud sündmused (v.a juhul kui korraldajate hulgas on Ida-Harju Koostöökoja piirkonna organisatsioon või sündmus toimub Ida-Harju Koostöökoja territooriumil); • Väga kitsale sihtgrupile suunatud tegevused ja investeeringud; • Organisatsiooni püsikulud; • Kõik vastava maaeluministri määruse kohaselt mitteabikõlblikud kulud.
Meetme sihtgrupp	• Mittetulundusühendused (MTÜ, SA), kohalikud omavalitsused (sh omavalitsuste hallatavad allasutused) ja ettevõtted (OÜ, AS, FIE, TÜ), kes tegutsevad IHKK tegevuspiirkonnas; • Projektist kasusaajad peavad olema Ida-Harju Koostöökoja piirkonna elanikud ja/või organisatsioonid;

Kohaliku tegevusgrupi nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale Toetuse määr ja summa Seosed EAFRD prioriteetidega Seosed Leader spetsiifiliste eesmärkidega	Taotlejaks ei saa olla erakond ega välisriigis registreeritud organisatsioon.
	Vaata punkti 7.5.
	- Toetuse määr mittetulundusühingule, sihtasutusele ja kohalikule omavalitsusele on maksimaalselt 80% toetatava tegevuse abikõlblikust kogumaksumusest; - Toetuse määr laatade ja festivalide korraldamisel on olenemata taotleja juriidilisest vormist maksimaalselt 60% toetatava tegevuse abikõlblikust kogumaksumusest; - Projektitoetuse miinimumsumma on 2 000 eurot; - Projektitoetuse maksimumsumma on 10 000 eurot;
	Prioriteet 6 - sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, sh: 6B - Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine. - Sotsiaalse kaasatuse edendamine luues uusi töökohti, kaasates kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise ja elluviimise protsessi kohalikud elanikud ning parandades teenuste kättesaadavust; - Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtu soodustamine; - Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise; - Piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine.

Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

Kvalifitseerumiskriteerium:

Kriteerium	Skaala	
Taotlus aitab kaasa meetme eesmärkide saavutamisele	JAH / EI	Juhul kui hindajatest 50% või rohkem vastab "EI," kõrvaldatakse taotlus edasiselt hindamiselt.

Hindamiskriteeriumid:

Kriteerium	Osakaal (%)
Projekti vajaduse põhjendatus	20
Projekti mõju piirkonna koostööle ja kaasatusele (sealhulgas kohaliku ressursi kasutusele)	15
Eelarve põhjendatus	15
Projekti omafinantseeringu määr	10
Taotleja ja tegevuste jätkusuutlikkus	10
Sihtrühmade selgus	10
Teavitustegevuste olemasolu, teostatavus ning teavitustegevuste asjakohasus	10

Taotlusedokumentide tehniline korrektsus	10
KOKKU	100

Hindamisel rakendatakse 5 punkti skaalat ja 50% lävendit – vähem kui 50% maksimaalsetest võimalikest hindepunktidest saanud projekti osas PRIA-le projekti rahastamise ettepanekut ei tehta.

Meetme indikaatorid ja sihttasemed

Indikaator	Sihttase	Lisainfo
Toetatud projektide arv	35	
Toetatud sündmuste arv (sh valla- ja piirkonnaülestest sündmustest)	20	
Loodud ja jätkuvate erinevate traditsiooniliste sündmuste arv	7	
Toetusi kajastavate artiklite arv kohalikus meedias	40	

7.4. Meede 4 - Piirkonnaülese koostöö arendamine

Strateegia väljatöötamise raames koos käinud infokoosolekutel ja temaatilistes töögruppides kerkis olulise teemana esile koostöö. **Koostöö puhul on oluline piirkonna-ülesus, kohati isegi maakonna-ülesus, et saavutada tulemust.** Piirkonna ühisturundamiseks on vajalikud **laiapõhjalised ning kogu piirkonda haaravad tegevused nii sise- kui välisriiklikult.** Prioriteetsete valdkondade arendamiseks on kindlasti oluline ka rahvusvaheline koostöö, millesse on otseselt kaasatud erinevate sektorite organisatsioonid. Rahvusvaheline koostöö **suurendab ettevõtjate konkurentsivõimet** ning aitab kaasa piirkonna toodete turundamisele välisriikides. Käesolev meede on suunatud taotlemiseks kohalikele tegevusgruppidele piirkonnaülestest siseriiklike ja rahvusvaheliste projektide elluviimiseks, mis toetavad strateegia visiooni ning eesmärkide elluviimist.

Meetme nimetus	Piirkonnaülese koostöö arendamine
Vastab strateegia eesmärgile	4. Valdkonna-üleste koostöövõrgustike käivitamise ja väliseid partnereid kaasava koostöö kaudu on juurutatud piirkonna omapära arvestavad koostöömudelid ning -tegevused.
Meetme spetsiifilised eesmärgid	• Toimivad siseriiklikud ja rahvusvahelised koostöösidemed teiste Leader piirkondadega; • Perioodi jooksul on läbi viidud vähemalt 2 rahvusvahelist koostööprojekti, mis toetavad strateegia eesmärkide saavutamist; • Välja on töötatud piirkonna kohaliku toidu kaubamärgid.
Toetatavad tegevused	• Rahvusvahelise koostöö arendamine Ida-Harju Koostöökoja piirkonnas koostöös Eesti siseste (MTÜ Arenduskoda, Rohelise Jõe maa Koostöökoja, Lääne-Harju Koostöökoja jt) ning naaberriikide (Soome, Leedu, Läti, Poola jt) ja teiste sarnase arenguga riikide (Bulgaaria, Sloveenia, Portugal jt) partneritega; • Siseriikliku koostöö arendamine teiste tegevusgruppidega, maakondlike arenduskeskuste jt organisatsioonidega

	• Turismi alase koostöö arendamine koostöös piirkonna Harjumaa Leader tegevusgruppide ning maakondliku arenduskeskuse jt. Piirkonnaspetsiifiliste turismipiirkondade väljaarendamise ja turundamisega seotud tegevused; • Kohaliku toidu arendamisega seotud tegevused, sh: praktilised õppepäevad ja õppereisid Ida-Harju Koostöökoda piirkonnas ja Eestis(MTÜ Arenduskoda, Rohelise Jõemaa Koostöökogu, Harjumaa Leader tegevusgrupid jt) ja rahvusvaheliste partnerite asukohtades (Läti, Leedu, Soome, Poola, Bulgaaria, Sloveenia, Portugal jt). • Põhja-Eesti kohaliku toidu märgise edasi arendamine ja ühisturunduse korraldamine koos Ida-Harju Koostöökoja siseste ja väliste partneritega. Partnerpiirkondade ühiste kohaliku toidu teenusepakettide välja arendamine ja ühisturundus. Teavitus-(meedia)ja turundustegevuste (messid) läbiviimine.
Artiklid, mille tegevusi meede toetab	Meede toetab järgmiste Euroopa Komisjoni määruse 1305/2013 artiklitega alla kuuluvaid tegevusi: 14; 17; 19; 20; 35; 44; 45
Abikõlblikud kulud	Meetme raames toetatakse strateegia ja meetme prioriteetidega seotud tegevuste korraldamise ja/või elluviimisega seotud kulutusi, põhjendatud juhtudel ka soetusi. Kulutused peavad olema mõistlikud ning põhjendatud, kooskõlas meetme üldeesmärkidega ning vastava maaeluministri Leader-meetme määrusega.
Mitteabikõlblikud kulud	Kõik vastava maaeluministri Leader-meetme määruse kohaselt mitteabikõlblikud kulud.
Meetme sihtgrupp	Piirkonnas tegutsev kohalik Leader tegevusgrupp (MTÜ Ida-Harju Koostöökoda)
Kohaliku tegevusgrupi nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale	Projektitoetuse taotleja peab taotlemise hetkel täitma kõiki vastava maaeluministri määruse poolt esitatud tingimusi.
Toetuse määr ja summa	• Toetuse määr maksimaalselt 85% toetatava tegevuse abikõlblikust kogumaksumusest; • Toetuse määr piiriülest koostööprojekti ettevalmistaval projektil on 100% • Projektitoetuse miinimumsumma on 3 000 eurot; • Projektitoetuse maksimumsumma on 100 000 eurot.
Seosed EAFRD prioriteetidega	Prioriteet 6 - sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, sh: 6A - tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine; 6B - maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine; 6C - info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades. Prioriteet 3 - toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses, sh: 3A - toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu;

Seosed Leader spetsiifiliste eesmärkidega	• Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise; • Piirkondlike eripärade parem rakendamine; • Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel.
---	---

Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

Hindamiskriteeriumid:

Kriteerium	Skaala	
Üldkoosoleku kinnitus projekti elluviimise vajalikkuse kohta	JAH / EI	Koostööprojektid kinnitab MTÜ Ida-Harju Koostöökoja üldkoosolek
Taotlus aitab kaasa meetme eesmärkide saavutamisele	JAH / EI	Vastavalt IHKK üldkoosoleku otsusele

Meetme indikaatorid ja sihttasemed

Indikaator	Sihttase
Toetust saanud rahvusvaheliste koostööprojektide arv	2
Toetust saanud siseriiklike koostööprojektide arv	3
Kohaliku toidu märgise omandanute arv (IHKK piirkonnas)	12
Korraldatud õppereiside arv	6
Turismimesseidel osalemine (osaluskordade arv)	5

7.5. Meede 5 - Ettevõtluse arendamine COVID-19 põhjustatud kriisist väljumiseks

2020 aastal Eestisse jõudnud ülemaailmne COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse kriis on avaldanud Harjumaa maaelu arengule olulist mõju. COVID-19 põhjustatud kriisi negatiivsete majanduslike tagajärgedega toimetulemiseks ning kriisi taaspuhkemise ärahoidmiseks on vajalik teha investeeringuid, mille abil leevendada COVID-19 põhjustatud kriisi mõju maaelu arengule. Suurt mõju on avaldanud nii kriisi ohjamiseks seatud piirangud kui ka muutused inimeste käitumises.

Meetme eesmärgiks on toetada ettevõtteid, mille majandustegevust on negatiivselt mõjutanud COVID-19 põhjustatud kriis. Meetme sihtgrupiks on need ettevõtted, kelle konkurentsivõime parandamine on oluline, et kohaneda COVID-19 mõjudega (lisavõimaluste, -ruumide loomine hajutamise suurendamiseks, välialade suurem kasutamine jms). Eesmärk on tagada nende

ettevõtete jätkusuutlikkus ning konkurentsivõime, kes on enim koroonakriisist mõjutada saanud.

Üleminekuperioodil rakendab kohalik tegevusgrupp strateegia meedet, mis on suunatud COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse kriisi mõjuga tegelemiseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 58a lõike 1 alusel.

Meetme nimetus	Ettevõtluse arendamine COVID-19 põhjustatud kriisist väljumiseks
Vastab strateegia eesmärgile	2. Ettevõtluses panustab kohalike ressursside keskkonnaga kooskõlas kasutamine ja valdkonna-ülene koostöö otseselt piirkonna konkurentsivõime tõusu;
Meetme spetsiifilised eesmärgid	Toetada MTÜ Ida-Harju Koostöökoda tegevuspiirkonnas ettevõtete taastumist COVID-19 negatiivse mõju tagajärjedest läbi toodete/teenuste ja/või lahenduste loomise, arendamise või kohandamise.
Toetatavad tegevused	- Kohalikul ressursil ja toorainel põhineva väikeettevõtluse arendamine; uute toodete ja teenuste loomine - Toodete ja teenuste arendamiseks investeeringud ehitistesse, rajatistesse, staristusse, sisustusse ja seadmetesse (ehitus, renoveerimine; seadmete, masinate, inventari ost) - Investeeringud immateriaalsesse põhivarasse, tarkvaralahenduste ja programmide ostmise, veebilehe või uute arengute loomine - Ühisturunduse ja koostöövõrgustike arendamisega seotud kulud
Artiklid, mille tegevusi meede toetab	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklite numbrid, mis antud meetmega seonduvad: 14; 17; 19; 20; 26; 27; 29
Abikõlblikud kulud	Meetme raames toetatakse strateegia ja meetme prioriteetidega seotud tegevuste korraldamise ja/või elluviimisega seotud kulutusi ja soetusi. Kulutused peavad olema mõistlikud ning põhjendatud, kooskõlas meetme üldeesmärkidega ning vastava maaeluministri Leader-meetme määrusega.
Mitteabikõlblikud kulud	- Ehitusprojekteerimine; - Tööjõu renti; - Tooraine ostmise; - Üksikettevõtte turunduskulud (<i>eeldatud on, et turundustegevustes osaleb vähemalt 2 ettevõtjat/organisatsiooni</i>); - Järgmiste EMTAK teise taseme koodide alla kuuluvaid tegevusi: 05 – 09; 64 – 66; 68 – 71; 78; 92 - Kõik muud Leader määrmises toodud mitteabikõlblikud tegevused ja kulud
Meetme sihtgrupp	- Kuni 50 töötajaga äriühingud, ettevõtlusega tegelevad mittetulundusühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad, kes tegutsevad MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonnas; - Projektist kasusaajad peavad olema Ida-Harju Koostöökoja piirkonna elanikud ja/või organisatsioonid; - Taotlejaks ei saa olla kohalik omavalitsus, sihtasutus, riigile või kohalikule omavalitsusele kuuluv äriühing, erakond ega välisriigis registreeritud organisatsioon.

Kohaliku tegevusgrupi nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale	Vaata punkti 7.5.
Toetuse määr ja summa	- Toetuse määr olenemata taotleja juriidilisest vormist on antud meetmes maksimaalselt 60% toetatava tegevuse abikõlblikust kogumaksumusest; - Projektitoetuse miinimumsumma on 3 000 eurot; - Projektitoetuse maksimumsumma on 20 000 eurot.
Seosed EAFRD prioriteetidega	Prioriteet 6 - sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, sh: 6A - tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine; 6B - maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine; 6C - info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades. Prioriteet 3 - toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses, sh: 3A - toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu;
Seosed Leader spetsiifiliste eesmärkidega	- Sotsiaalse kaasatuse edendamine luues uusi töökohti, kaasates kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise ja elluviimise protsessi kohalikud elanikud ning parandades teenuste kättesaadavust muuhulgas läbi IT-teenuste parema kättesaadavuse; - Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise; - Piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine; - Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtu soodustamine; - Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.

Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

Kvalifitseerumiskriteerium:

Kriteerium	Skaala
Taotlus aitab kaasa meetme eesmärkide saavutamisele	JAH / EI
	Juhul kui hindajatest 50% või rohkem vastab "EI," kõrvaldatakse taotlus edasiselt hindamiselt.

Hindamiskriteeriumid:

Kriteerium	Osakaal (%)
------------	-------------

Covid-19 põhjustatud kriisi mõju ettevõttele	25
Finantsproгноoside realistlikkus, projekti elluviimise tõenäosus ja teostatavus	25
Kohaliku ressursi kasutamine	10
Töökohtade säilitamine	10
Projekti tulemuse innovaatus/uuenduslikkus	10
Uute toodete või teenuste lisandumine	10
Projekti tulemusel tekkiv koostöö	10
KOKKU	100

Hindamisel rakendatakse 5 punkti skaalat ja 50% lävendit – vähem kui 50% maksimaalsetest võimalikest hindepunktidest saanud projekti osas PRIA-le projekti rahastamise ettepanekut ei tehta.

Meetme indikaatorid ja sihttasemed

Indikaator	Sihttase
COVID-19 negatiivsest mõjust taastunud ettevõtete arv	10
Teostatud projektide arv	10
Säilitatud või taastatud töökohtade arv	10

7.6. Tegevusgrupi üldised nõuded toetuse taotlejatele ja toetuse saajatele

Projektitoetuse taotleja peab taotluse tegevusgrupile esitamise hetkel täitma kõiki vastavas maaeluministri määruses esitatud tingimusi.

Meetmetest 1, 2, 3 või 5 projektitoetuse taotleja peab **lisaks** vastava maaeluministri määruse poolt esitatud tingimustele täitma järgmisi nõudeid:

1. Iga taotleja saab esitada meetme ühte **vooru ühe projektitoetuse taotluse**;
2. Projektitoetuse taotlejal **ei tohi taotlemise hetkel olla pooleli** sama meetme raames toetatud projekte (pooleli = lõpparuanne esitamata).
3. Projektitoetuse taotleja peab esitama tegevusgrupi poolt kehtestatud vormil **projekti kirjelduse ja eelarve**;
4. Ehitustegevust sisaldava projekti puhul peab taotleja koos taotlusdokumentidega esitama ehitusloa (juhul kui see on nõutav Ehitusseadustiku kohaselt);
5. Juhul kui taotletakse toetust ehitustegevuseks, mis seaduse või Leader määruse kohaselt ei nõua ehitusteatist, ehitusluba ega ehitusprojekti esitamist, esitab taotleja koos taotlusdokumentidega joonised ja info planeeritava ehitustegevuse (remont, rekonstrueerimine vms) koha, mahu jms kohta. Info peab olema esitatud sellisel kujul,

et hindajal on võimalik detailselt aru saada planeeritava tegevuse olemusest ja mahust, vajaliku ehitusmaterjali mahust (hindamaks hinnapakkumuse / hinnakalkulatsiooni realistlikkust);

6. Taotleja peab läbima nõustamise kohaliku tegevusgrupi poolt kinnitatud nõustaja juures, kes annab nõustamise läbimise kohta vastava kinnituskirja. Kinnituskiri peab olema lisatud projektitoetuse taotlusele;
7. Meetme 2 puhul peab projektitoetuse taotleja esitama **äriplaani (investeeringuprojektide puhul) või turundusplaani (turundustegevuste puhul)**;
8. Meetmest 1, 2 või 3 projektitoetuse taotleja peab koos taotlusedokumentidega esitama taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta aruande ära kirja (v.a KOV);
9. Meetmest 1, 2 või 3 projektitoetust taotlev organisatsioon peab olema tegutsenud vähemalt 6 kuud (st projektitoetuse taotlemise esitamise hetkeks peab Äriregistris organisatsiooni esmarestreerimisest olema möödas vähemalt 6 kuud);
10. Meetmest 5 projektitoetust taotleva organisatsiooni esmarestreerimine äriregistris peab olema 01.01.2019 või varasem
11. Projektitoetuse saajal on kohustus peale projekti lõppu täita ja esitada tegevusgrupi poolt ettenähtud vormil seirearuanne ning võimaldada järeelseire tegemist kuni 5.a. peale projekti lõppu. Meetmest 5 projektitoetuse taotleja 2020 ja/või 2021 aasta majandustulemused peavad olema negatiivselt mõjutatud COVID-19 põhjustatud kriisist, selleks peab projektitoetuse taotleja esitama vastava tõendusmaterjali - **2019. ja 2020. kinnitatud majandusaasta aruanded ja 2021 aasta bilansi ja kasumiaruande.**

Taotlejale esitatavaid nõudeid võib täiendada või täpsustada IHKK juhatus iga-aastase rakenduskavaga.

8. Strateegia juhtimine

Strateegia rakendamist juhib MTÜ Ida-Harju Koostöökoda viies selleks ellu järgmisi tegevusi:

1. Strateegia elluviimiseks vajaliku **personali valik ning töö koordineerimine**;
2. **Taotlusvoorude korraldamine**, sh projektitoetuse taotluste menetlemine kooskõlas seadusandluse ning MTÜ Ida-Harju Koostöökoja töökordadega (sh vastavate töökordade väljatöötamine);
3. **Väliste osapoolte kaasamine** IHKK tegevustesse laiemalt – projektitoetuse taotluste hindamisse ja seiresse kaasatakse piirkonna elanikke (hindamis- ja seirekomisjoni liikmetena, võimalusel ka ekspertidena);
4. Piirkonna **teavitamine ja kaasamine** – veebileht, sotsiaalmeedia kanalid, infokirjad, ühised koosolekud ja infopäevad, taotlejate nõustamine, regulaarsed kohtumised kõigi sektorite esindajatega jms;
5. Piirkonna **võimekuse tõstmine** – piirkonna elanike ning tegevusgrupi personali koolitused jms. Eelmisest perioodist on olemas hea kogemus ja koostöö maakondliku arenduskeskusega (infopäevade jms korraldamine). Lisaks on kavandatud nii Eestisisesed kui välisriiklikud õppekäigud heade praktikate ja lähenemistega tutvumiseks, ideede ja koostööpartnerite leidmiseks ning koostöövõrgustiku arendamiseks;
6. Strateegia eesmärkide saavutamiseks **erinevate rahastusallikate kaasamine** – järgmisel perioodil on plaanis senisest veel enam kaasata strateegia rakendamisel erinevaid rahastusallikaid ja fonde;
7. Strateegia tulemuste ja tegevuste **süsteemaatiline seire**.

8.1. Koostöö

Tagamaks strateegia elluviimise ning Ida-Harju Koostöökoja jätkusuutlikkust, on kavandatud koostöö mitmete erinevate osapooltega:

Koostööpartner	Koostöö eesmärk ja valdkonnad
LAG Rieska Leader (Soome)	Koostöö eesmärgid: kohaliku toidu propageerimine, tarbijate harimine kohaliku toidu teemal. Kogukonnaliikmete kaasamine, parimate praktikate vahetus. Koostöö valdkonnad: kavandatud koostööprojektid LEADER meetme ning programmi Kodanike Euroopa (Europe for Citizens) kaudu koostöö eesmärkidega seotud teemadel. Kodanike Euroopa projekt on kavandatud ning esitatakse 2016. aastal.
Arenduskoda MTÜ (Eesti)	Koostöö eesmärgid: turismi ja kohaliku toidu arendamine. Koostöö valdkonnad: kavandatud rahvusvahelised koostööprojektid LEADER meetme raames (täpsemalt Meede 4 kirjelduses). Rahvusvaheline koostööprojekt esitatakse 2015. aastal.
LAG Partnerstwo Borów Niemodlińskicho (Poola)	Koostöö eesmärgid: maaturismi arendamine; parimate praktikate vahetamine. Koostöö valdkonnad: koostööprojektid LEADER meetme raames maaturismi arendamise

	valdkonnas. Varasem kokkupuude: ELARD vahetusprogramm tegevusgruppide vahel 2013.a, IHKK ja LHKK ühine õppereis Poola 2014.a kevadel, mille raames arutati ka ühiseid koostööplaane. Võimalusel koostöö ka teiste Poola tegevusgruppidega.
LAG Panagyurishte-Strelcha-Lesichovo (Bulgaaria)	Koostöö eesmärgid: turismi- ja kultuurialase koostöö arendamine. Koostöö valdkonnad: koostööprojektid LEADER meetme raames. Varasem koostöö: 2012.a IHKK külaskäik Bulgaariasse, 2015.a juunis Bulgaaria tegevusgrupi külaskäik Eestisse, mõlema KTG osalus CAP50 kampaanias 2011.a. Mõlema tegevusgrupi poolt koostöö huvi olemas ning soov jätkata koostööprojektidega. Võimalusel koostöö ka teiste Bulgaaria tegevusgruppidega.
LAG LAS DBK (Lokalna akcijska skupina Dolenjske in Bele krajine) - Sloveenia	Koostöö eesmärgid: turismi-, keskkonna- ja kultuurialane koostöö. Koostöö valdkonnad: koostööprojektid ning ühistegevus LEADER meetme raames. Varasem koostöö: IHKK õppereis Sloveeniasse 2015. Ühised prioriteedid ning huvid ning mõlemapoolselt väljendatud soov konkreetseks koostööks. Võimalusel koostöö ka teiste Sloveenia tegevusgruppidega.
Harjumaa Turismiliit (Eesti)	Koostöö eesmärgid: turismi arendamine, piirkonna turismiga tegelevate organisatsioonide võimekuse tõstmine; Koostöö valdkonnad: ühis- ja koostööprojektid.
Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus SA	Koostöö eesmärgid: maakonna terviklik ja tasakaalustatud areng, sünergia ja koostöö; Koostöö valdkonnad: koostöö läbi hindamiskomisjonide (IHKK kaasab HEAKi spetsialiste komisjonidesse), koostöö maakondlike arengudokumentide koostamisel ja uuendamisel jms. Koostöö iga-aastaselt turismimessil TOUREST osalemisel.

Lisaks on Ida-Harju Koostöökoda avatud ka teistele IHKK strateegiaga haakuvatele siseriiklikele ja rahvusvahelistele koostööpakkumistele ja -partneritele.

8.2. Taotlusvoorude korraldamine

Taotlusvoorude läbiviimine on kavandatud aastatel 2016 kuni 2022. Aastal 2020 avatakse taotlusvoorud vastavalt vajadusele (jääkide tekkimisel elluviimata projektide arvelt). Tabel 13 illustreerib meetmete eelarve jaotust aastate kaupa.

Tabel 13. Meetmete eelarve jaotus aastate kaupa.

	2016	2017	2018	2019
Meede 1	40%	40%	20%	X
Meede 2	30%	30%	30%	10%
Meede 3	30%	30%	30%	10%
Meede 4	Meede avatud jooksvalt kuni vahendite lõppemiseni			

Perioodil 2016-2019 avatakse taotlusvoorud esimesel poolaastal (veebruar-aprill).

Taotlusvoorude täpse avamise aja ja lisavoorude vajalikkuse (jääkide korral) määrab IHKK juhatus iga-aastase rakenduskavaga.

Perioodil 2020-2022 avatakse taotlusvoorud jääkide olemasolul vabanenud vahendite arvelt, meetmete vahelise jagunemise otsustab IHKK juhatus.

Kohaliku tegevusgrupi toetuse ja LEADER-projektitoetuse eelarve suurendamine ülemineku perioodiks määratud vahenditest aastateks 2021 ja 2022

Tabel 14. Ülemineku perioodi eelarve jaotus aastate kaupa

	2022	2023
Meede 1	100%	0%*
Meede 2	100%	0%*
Meede 3	100%	0%*
Meede 4	100%	0%*
Meede 5	100% Taastekava vahendid	

*Taotlusvoorud korraldatakse vabanenud vahendite arvelt

2022 aastal on taotlusvoorud planeeritud avada järgmiselt:

Meede 1 märts-aprill

Meede 2 september

Meede 3 märts-aprill

Meede 4 taotlusi saab esitada jooksvalt

Meede 5 jaanuar

Enne iga taotlusvoorut viiakse läbi vähemalt üks piirkondlik infopäev. Taotlusvoorude ja infopäevade toimumisest teavitatakse IHKK veebilehe, IHKK

sotsiaalmeedia kanalite, IHKK e-postiloendite ning vähemalt ühe piirkonna elanikele kättesaadava väljaande kaudu.

Taotlusvoorude puhul tagatakse taotlejale soovi korral nõustamine. Nõustamisel rakendatakse ka võimalust nõustajaga veebi teel konsulteerida.

8.3. Personal

Organisatsiooni igapäevast tööd korraldab tegevmeeskond, kes kinnitatakse ametisse juhatuse poolt. Tegevmeeskond on kaheliikmeline. Strateegia koostamise ajal (2015 aastal) olid tegevmeeskonnas tegevjuht ja leader spetsialist, strateegia muutmise ajal (2021 aastal) kuuluvad tegevmeeskonda arendusjuht ja projektikoordinaator.

Personali koosseisu ja töökohtade arvu planeerimise eest vastutab MTÜ Ida-Harju Koostöökoja juhatus, kellel on õigus teha muudatusi ametimetustes, tööülesannetes ja -koormustes.

Tegevmeeskond vastutab ühingu jooksva tegevuse korraldamise, strateegia elluviimise ja edasiarendamise eest, iga-aastaste tegevusplaanide (rakenduskavade) väljatöötamise, elluviimise ja edasiarendamine eest ning seireandmete kogumise korraldamise eest. Tegevmeeskonna oluline ülesanne on tegevuspiirkonnas info jagamine seoses LEADER-programmiga ja rahastamisvõimalustega ning taotlejate projektialane nõustamine. Samuti avalikkuse teavitamine Ida-Harju Koostöökoja tegevustest ja kodulehe haldamise korraldamine ning koostöö organiseerimine erinevate sihtgruppide vahel nii Eestis kui välismaal.

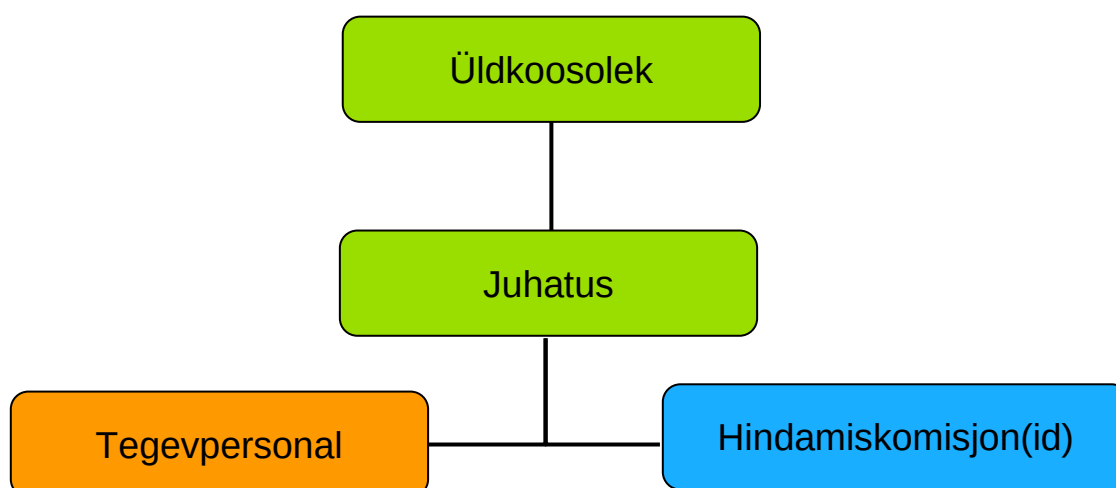
Tegevmeeskonna konkreetne tööülesannete jaotus on fikseeritud töötajate ametijuhendites.

8.4. Tegevusgrupi struktuur

MTÜ Ida-Harju Koostöökoda on mittetulundusühing, mis tegutseb peamiselt mittetulundusühingute seaduse alusel. Täiendavalt reguleerivad organisatsiooni tegevust rahastajate (sh maaeluministeeriumi ja PRIA) poolt seatud nõuded.

Kõige kõrgemaks organiks on üldkoosolek, mis koosneb kõigist organisatsiooni liikmetest. Strateegia uuendamise ajal, septembris 2021, on Ida-Harju Koostöökojal 41 liiget, 3 kohalikku omavalitsust, 13 ettevõtet ja 25 mittetulundusühingut. Organisatsiooni tööd juhib kõigi kolme sektori esindajatest koosnev juhatus. Strateegia koostamise hetkel ametis olev juhatuse koosseis valiti üldkoosoleku poolt ametisse juunis 2014 kolmeks aastaks. Strateegia uuendamise ajal on ametis 2019 aastal valitud 8-liikmeline juhatus. Ida-Harju Koostöökoja organisatsiooni struktuurist annab ülevaate joonis 7.

Joonis 7. MTÜ Ida-Harju Koostöökoja organisatsiooni struktuur.

8.5. Tegevusgrupi suutlikkus

MTÜ Ida-Harju Koostöökoja suutlikkus on kõige paremini demonstreeritav läbi eelmise strateegia rakendamise kogemuse ning organisatsiooni tegevuste aastatel 2008 kuni 2014.

Eelmise strateegia elluviimise kogemus näitas, et hoolimata Eesti kõige noorema tegevusgrupi staatusest suudeti käivitada elujõuline ja toimiv organisatsioon, koostada piirkonna strateegia ning saavutada suurem osa strateegia eesmärkidest.

Lisaks suudeti tegevuspiirkonna elavdamiseks ellu kutsuda ka Leader-väliseid tegevusi ning perioodi vältel hoida majanduslikku stabiilsust. Aktiivselt on osaletud Eesti-sisestes ning rahvusvahelistes koostöötegevustes ning aastal 2014 võetud ka Leader Foorumi eestkõneleja roll.

Tegevusgrupi suutlikkust näitavad:

Võimekus kaasata teisi rahastusallikaid	Perioodil 2010–2011 viis IHKK läbi Euroopa Sotsiaalfondist rahastatud projekti, mille raames toetati majanduskriisi ajal töötuks jäänuid läbi karjäärinõustamise ning spetsiifiliste koolituste. Eesmärgiks töötuse vähendamine. Teised rahastusallikad on planeeritud ka uues programmperioodis. IHKK on paindlik ning valmis reageerima majanduses ja ühiskonnas toimuvatele muutustele omapoolsete tegevustega (sh vajadusel teisest fondidest projektide elluviimisega)
Majanduslik stabiilsus ja finantsjuhtimise võimekus	Laenu käibevahendite katmiseks on võetud vaid ühel korral - tegevusgrupi käivitumisel kui omavahendeid ei olnud veel kogunenud. Laen maksti tagasi aastal 2011 ning edaspidi on IHKK käibevahendite jaoks ressursid leidnud ning täiendavat laenu ei ole vajatud. Leader tegevuste kõrvalt suudeti möödunud perioodil jätkusuutlikult hallata ka eelmises punktis mainitud ESF projekt, samuti ellu viia kuus projekti Leader meetmest.
Juhtimise stabiilsus	IHKK juhatuse koosseis on läbi möödunud perioodi püsinud suhteliselt stabiilne (vahetunud on 3 inimest), samuti on stabiilselt

	paigal olnud tegevjuht. Organisatsioonis on olemas inimesed, kes suudavad loogiliselt eelmist ning tulevat perioodi seostada, juhatuse liikmed ning tegevpersonal on tänu pikaajalisele Leader kogemusele kompetentsed ning motiveeritud. Juhtimises on panustatud paindlikkusele ning eesmärgikesksusele.
Maakondlik koostöö	Möödunud perioodi on olnud aktiivne koostöö maakondliku arenduskeskuse (HEAK) ning teiste maakondlike organisatsioonidega. HEAKi spetsialiste on kaasatud hindamiskomisjonidesse, tagamaks erapooletu spetsialisti pilku. Samuti on HEAK osalenud IHKK erinevates tegevustes. IHKK-d on kaasatud maakondliku tööhõivekava ning maakondliku arengukava koostamisse, samuti muude maakonnaülestel olulistel tegevustel kavandamisse. Koostöö jätkub ka uuel programmiperioodil ning koostöö üheks oluliseks eesmärgiks on erinevate tegevuste dubleerimise vähendamine. Tänu tihedale koostööle saavad potentsiaalsed taotlejad infot IHKK meetmete ning taotlemise kohta ka maakondlikust arenduskeskusest ning maakondlik arenduskeskus suudab vajadusel IHKK taotlejaid kompetentselt nõustada. Samuti suudab IHKK taotlejaid nõustada teiste meetmete osas ning vajadusel suunata mõne maakondliku konsultanti juurde.
Rahvusvaheline kogemus ja koostöö	IHKK tegevpersonal on rahvusvaheliselt kompetentne. Eelmise strateegia rakendamise perioodil osalenud mitmel rahvusvahelistel konverentsidel ja sündmustel. Aktiivselt on osa võetud ka Leader Euroopa katusorganisatsiooni ELARD tegevustest (sh osaletud ELARD üldkoosolekutel). Aastal 2013 osaleti ka ELARD korraldatud üle-Euroopalises Leader tegevtootajate vahetusprogrammis, kus koostööpartneriks sai Poolast pärit tegevusgrupp. Tänu vahetusprogrammi vältel saadud kontaktidele jätkub hea koostöö siiani. 2011. aastal korraldati kõigi Harjumaa Leader tegevusgruppide koostöös ka rahvusvaheline konverents.
Osalemine võrgustikes	Leader Foorum - IHKK on kõiki Eesti Leader tegevusgruppe ühendava Leader Foorumi liige ning teeb koostööd ka MTÜ Leader Liiduga. ELARD - läbi Leader Foorumi on IHKK ka Euroopa Leader tegevusgruppide katusorganisatsiooni ELARD liige. Harjumaa Leader gruppide võrgustik - Harjumaa Leader tegevusgruppide võrgustik on sarnaselt Leader Foorumile mittejuriidiline, kuid toimiv koostöövõrgustik. Toimuvad regulaarsed arutelud ja ühistegevused. Strateegiale on lisatud ka Harjumaa Leader tegevusgruppide ühine koostöökokkulepe. Koostööd tehakse ka Virumaa Leader tegevusgruppide võrgustikuga.

9. Strateegia seire

MTÜ Ida-Harju Koostöökoda viib läbi iga-aastast seiret, mille raames hinnatakse strateegia rakendamise tulemusi ja mõju. Seire korraldajaks ja läbiviijaks on MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevpersonal. Vajadusel kaasatakse seire läbiviimisse eksperte (uuringute ja küsitluste korraldamine jms).

Koostatud seire tulemusel valmib seirearuanne, mis esitatakse ülevaatamiseks ja analüüsimiseks MTÜ Ida-Harju Koostöökoja juhatusele ning üldkoosolekule. Seirearuande jaoks vajaliku informatsiooni allikateks on:

- toimunud taotlusvoorude statistika;
- taotlejate poolt esitatud projektitaotlused, kuludeklaratsioonid ja seirearuanded;
- hindamiskomisjonide tagasiside;
- Maaeluministeeriumi ja PRIA kaudu kogutavad seirenäitajad;
- projektitaotlejate tagasiside ning paikvaatlused.

Vajadusel ja võimalusel võib allikaid alati lisada.

Iga-aastane seirearuanne kajastab:

- Taotlusvoorude andmeid;
- Strateegia eesmärkide saavutamise taset;
- Strateegias ettenähtud projektitoetuse vahendite kasutamise taset;
- Rahastatud projektide edenemise infot;
- Strateegia panus üleriigilistesse Leader-meetme sihttasemetes saavutamisesse;
- Strateegia panus teiste riiklike arengudokumentide sihttasemetes saavutamisesse (vastavalt strateegias toodud seostele);
- Strateegia rakendamisel tekkinud kitsaskohti ning võimalikke lahendusi;
- Asjakohaseid ettepanekuid protsesside, vormide ning strateegia muudatusteks;

Strateegia eesmärkide saavutamise kõrval viiakse regulaarselt läbi ka MTÜ Ida-Harju Koostöökoja kui organisatsiooni seiret ja sisehindamist. Selleks koguvad tegevusgrupi töötajad regulaarselt andmeid organisatsiooni poolt läbiviidavate tegevuste kohta. Vajadusel kaasatakse sisehindamise protsessi ka eksperte. Iga-aastaselt koostatakse sisehindamise aruanne, mis esitatakse MTÜ Ida-Harju Koostöökoja juhatusele. Seire alusel tehakse vajadusel ettepanekud strateegia muutmiseks ja/või täiendamiseks.

10. Strateegia uuendamine

Strateegia uuendamise aluseks on peamiselt strateegia seire tulemused, strateegia uuendamine toimub vastavalt vajadusele. Strateegia uuendamine toimub eelkõige strateegia prioriteetsete eesmärkide saavutamise huvides

Strateegia uuendamise algatamise õigus on igal MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevtootajal, juhatuse või MTÜ liikmel.

Strateegia uuendamise algatamiseks esitatakse uuendamise taotlus kirjalikult koos konkreetsete muudatusettepanekute ja põhjendustega MTÜ Ida-Harju Koostöökoja juhatusele, kes otsustab strateegia uuendamise vajaduse ning positiivse otsuse korral valmistab ette strateegia muudatusprotsessi.

Strateegia uuendamise osas võib juhatus vajadusel kaasata ka eksperte ning erinevaid töögrupe. Strateegia muudatused kinnitab üldkoosolek. Peale muudatuste kinnitamist avalikustab MTÜ Ida-Harju Koostöökoda strateegia koos muudatustega oma veebilehel.

11. Rahastamiskava

MTÜ Ida-Harju Koostöökoja eelarve koosneb järgevatest tuluallikatest:

- MAK 2014–2020 Leader meetme vahendid;
- IHKK liikmemaksud;
- IHKK teenitav tulu perioodi 2015–2022 jooksul väljaarendatavatest teenustest;
- Teised toetusfondid (EL ja siseriiklikud fondid).

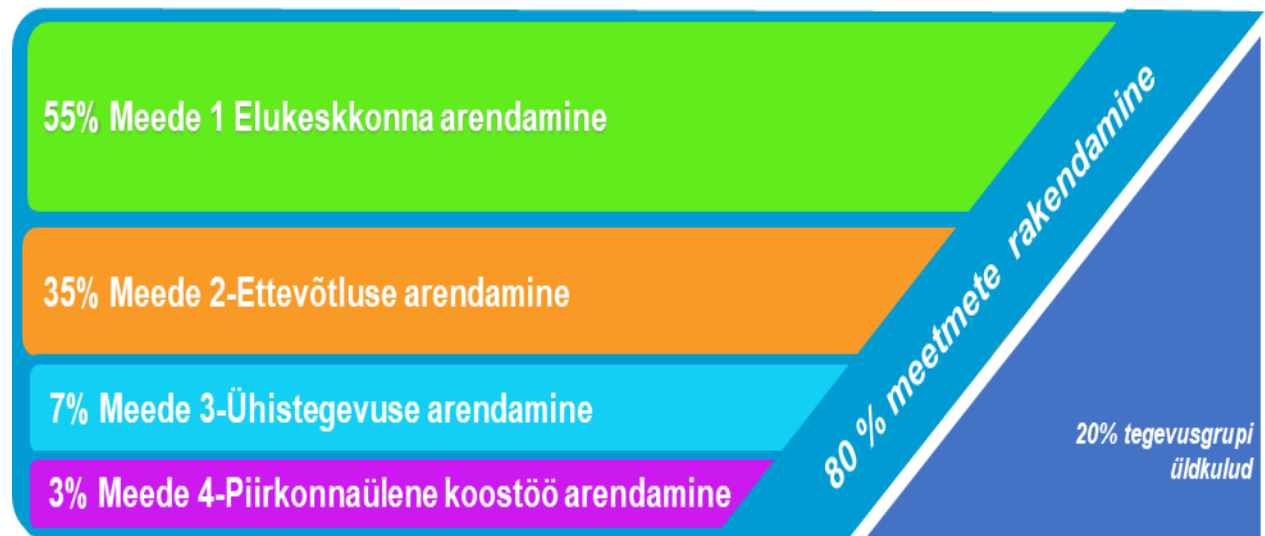
Leader-meetme raames MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonna arendamiseks eraldatavate vahendite planeeritavat eelarvelist jaotus perioodil 2015–2021 illustreerib joonis 8.

Joonis 8. Tegevusgrupi kohta arvestatava Leader eelarve jaotus perioodil 2015–2021.

Üleminekuperioodi täiendava rahastuse jagunemist meetmete vahel illustreerib joonis 9. Meetmel 5- Ettevõtluse arendamine COVID-19 põhjustatud kriisist väljumiseks on eraldiseisev eelarve, mida rahastatakse taasterahastu vahenditest.

Joonis9. Leader eelarve jaotus ülemineku perioodil

12. Seosed teiste arengudokumentidega

Aegviidu vald 2015–2019

“Aegviidu on pealinnaregiooniga tihedalt seotud, turvalise ja looduslähedase elukeskkonnaga tunnustatud vald”

Seos: Strateegia visioon ja eesmärgid panustavad turvalisusele ja loodussäästlikkusele.

Anija vald 2014–2024

“Anija vald on elamisväärse elukeskkonnaga, majanduslikult mitmekesine, elujõulise kogukonnaga jätkusuutlikult arenev omavalitsus, kus elanikele on tagatud konkurentsivõimeline haridus, sealhulgas ka gümnaasiumiharidus ja sotsiaalne turvalisus.”

Seos: Strateegia visioon ja eesmärgid panustavad elukeskkonna arendamisele, jätkusuutlikkusele (sh eriti kogukonna ja MTÜde iseseisvumisele) ning turvalisusele.

Anija valla turismi arengukava 2020

Anija valla turismitooted ja teenused on sidustatud ja väärtuslik osa Kõrvemaast kui terviklikust turismisihtkohast ning vaba aja veetmise piirkonnast ning toimib vastastikku kasulik koostöö.

Seos: turism on üks strateegia prioriteete ning strateegia eesmärgiks on spetsiifiliste turismipiirkondade arendamine.

Kose vald 2015–2025

Aastal 2025 on Kose vald turvalise looduslähedase elukeskkonna, elujõulise ettevõtluse, mitmekesise põllu- ja turismimajanduse, kodulähedase konkurentsivõimelise haridusega, kultuuripärandit hoidev, aruka planeerimisega ja isemajandav omavalitsus Harjumaa hõberingis

Seos: strateegia visioon ja eesmärgid panustavad turvalisusele, väikeettevõtlusega (fookus turismil ja kohalikul ressursil) ning piirkonna traditsioonidele.

Raasiku vald 2013–2024

Raasiku vald on aastaks 2024 kujunenud arenenud ja hinnatud majandus- ja elukeskkonnaks, kus on välja arendatud taristu, tagamaks elanikele kõik esmateenused valla piires. Raasiku vald on identiteedilt ja territooriumilt terviklik, tasakaalustatud ja säästlikult arenev omavalitsus.

Seos: strateegia visioon, eesmärgid ning meetmed panustavad elukeskkonna arendamisele, identiteedi säilitamisele ning (loodus)säästlikkusele.

Raasiku valla ettevõtluse, ettevõtlikkuse ja tööhõive edendamise arengukava 2013–2017

“Raasiku vald on hea väikeettevõtluskeskkonnaga omavalitsus, kus on välja arendatud kaasaegne ning keskkonnasäästlik elu- ja ettevõtlustegevuseks vajalik taristu.”

Seos: strateegia panustab ettevõtluse arendamisse (peamiselt läbi Meetme 3), sh toetatakse ka vajaliku taristu arendamist.

Harju maakonna arengustrateegia 2025

“Harju maakond on rahvusvaheliselt aktiivne, koostöö- ja konkurentsivõimeline pealinnaregioon Läänemere piirkonnas, mida iseloomustavad tegus rahvas, kvaliteetne elukeskkond, dünaamiline ja polütsentriline asustus. Harju maakond on elanikule armas ja

külast inspireeriv. Harju maakonnas sünnivad head arengud läbi avaliku-, era- ja kolmanda sektori koostöö.”

Seos: strateegias on eraldi koostöö meede ning planeeritud rahvusvahelised koostööprojektid. Strateegia panustab kvaliteetse elukeskkonna arendamisse ning turismi (turism = külast inspireeriv). Strateegia on üles ehitatud avaliku-, era- ja kolmanda sektori koostööle.

Harju maakonna turismi arengustrateegia 2025

Harjumaa on külastilashke ja kvaliteetne turismi sihtkoht sise- ja rahvusvahelisel turul, moodustades koos Tallinnaga atraktiivse ühtse koosluse. Eduka arengu võtmeteguritena määratleb maakondlik turismistrateegia ettevõtjate omavahelise koostöö, Tallinna teenusepakkujatega ning avaliku sektoriga, samuti tootearendus ja kvaliteetse teenuse tagamine Harjumaa peamistes turismivaldkondades – kultuuri- ja loodusturism ning perepuhkus

Seos: strateegia üks prioriteete on turism ning ettevõtlusmeetmes rõhutatakse eraldi koostööd ja ühisturundust.

Eesti Riiklik Turismi Arengukava 2014-2020 (ERTA)

Üldeesmärk: Eesti riikliku turismi arengukava 2014–2020 peamiseks eesmärgiks on tagada Eesti konkurentsivõime ja rahvusvaheline atraktiivsus turismi sihtkohana. Sihtrühmadeks on potentsiaalsed turistid, turismiettevõtjad ja turismiga seotud huvigrupid.

Seos: IHKK strateegia üks prioriteete on turism. Käesolev strateegia on suunatud piirkonna atraktiivsuse suurendamisele turismi sihtkohana (läbi selgelt eristuvate piirkondlike turismibrändide loomise ja turundamise). Otseselt on antud eesmärgiga loodud seos ka IHKK üldistes tulemusindikaatorites.

Alaeesmärk 1: Eesti on reisisihina tuntud, hästi ligipääsetav ning Eesti turismi tooted ja -teenused on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised.

Seos: strateegia panustab ERTA 1. alaeesmärgiga seotud meetme 1.3 eesmärki ja tulemusindikaatoritesse. IHKK strateegia üldised tulemusindikaatorid panustavad ERTA indikaatori *“Kvaliteedimärgiseid omavate turismiinfosüsteemi andmebaasis registreeritud turismiteenuse pakkujate ja atraktsioonide arvu suurenemine 4%-lt 2012. aastal 25%-le 2020. aastal.”* täitmisel.

Eesti Maaelu Arengukava 2014-2020

Käesolev strateegia on otseselt seotud „Eesti maaelu arengukavaga 2014-2020“ (MAK) ja lähtub MAK-is sätestatud eesmärkidest. Otseselt keskendub käesolev strateegia MAK-i meetmele M19 – toetus LEADER-i kohalikule arengule ja toetab MAK-i prioriteetidega 6B (maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine) ning 6A (tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine) – seotud eesmärkide saavutamist.

Konkreetsed sihtvaldkonnad on toodud iga meetme juures.

Eesti Regionaalarengu Strateegia 2014-2020

60. Põhja-Eesti puhul on eeskätt tulenevalt Tallinna linnapiirkonna suurusest ja rahvusvahelisest positsioonist olulisem pöörata tähelepanu järgnevate meetmete ja tegevussuundade elluviimisele:

-Enam tasakaalustatud asustussüsteemi kujundamiseks on vaja rohkem panustada ka regiooni muude, pealinnapiirkonna kaugemas mõjualas paiknevate keskuste ja toimepiirkondade tugevdamisele. Nende toimepiirkondade ettevõtluse ja tööturu arendamisel on tähtis keskenduda sealse mitmekülgse ettevõtlusstruktuuri tugevdamisele ning tootmis-, teenindus- ja põllumajandusettevõtete lisandväärtuse kasvatamisele. **Seos:** Vastav temaatika on välja toodud ka piirkonna SWOT analüüsis. IHKK strateegia panustab kohaliku piirkonna ettevõtlusstruktuuri tugevdamisele (peamiselt turismi ja kohaliku ressursiga seotud sektorites) ning toetab tootmis- ja teenindusettevõtete lisandväärtuse kasvatamist (peamiselt läbi Meetme 3). Strateegia prioriteetideks on turism ning kohalik ressurss.

Kodanikuühiskonna Arengukava 2015-2020

Üldeesmärk: Tegutsemisvõimekad kodanikuühendused ning ühiskondlikult aktiivsed elanikud.

Alaeesmärk 3: Võimekad kodanikuühendused, kellel on piisavad ressursid arenguks ja mõjusaks tegutsemiseks.

Seos: käesoleva strateegia üheks eesmärgiks on "Vabaühendused on saavutanud majandusliku iseseisvuse ja mängivad olulist rolli piirkonnaülest ühistegevuste algatamisel ning juhtimisel." Strateegia panustab otseselt kodanikeühenduste võimekuse tõstmisse.

Eesti toit 2015-2020

Eesmärgid:

Eesti toitu ja toidukultuuri hindavad kõrgelt nii Eesti tarbijad (sh lapsed ja noored) kui ka välistarbijad.

Välisriikides Eesti toidu tutvustamiseks ellu viidud tegevused on loonud Eesti toidule ja toidusektorile positiivse kuvandi ning aidanud kaasa ekspordi edendamisele ja uute turgude leidmisele.

Seos: käesoleva strateegia üheks läbivaks prioriteediks on "kohalike ressursside efektiivne kasutamine (fookusega kohalikul toidul)." Strateegia panustab otseselt kohaliku toidu tutvustamisse, kättesaadavuse suurendamisse ning kavandatud on ka rahvusvaheline koostööprojekt.

Siseturvalisuse arengukava 2015- 2020Üldeesmärk: tagada, et Eesti inimesed tunneksid, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahendustega parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi. Viis elanike hoiakuid kajastavat mõõdikut: elanike hinnang Eesti siseturvalisusele; **elanike hinnang kodukoha turvalisusele**; elanike ohutunne; elanike osakaal, kes peavad kuritegevust, sisserännet või terrorismi riigi peamiseks mureks; **elanike kaasatus siseturvalisuse tagamisse**.

Seos: käesoleva strateegia üks eesmärgi on "Elukeskkonna jaoks oluliste objektide ja (kogukonna)teenuste arendamisel innovaatiliste lähenemiste kasutamine on taganud nende multifunktsionaalsuse, **turvalisuse** ja jätkusuutlikkuse." Käesoleva strateegia üks üldistest tulemusindikaatoritest on "Piirkonna kodanike turvatunde tõus võrreldes 2015. aastaga," mis panustab otseselt siseturvalisuse arengukava viiest indikaatorist kahe saavutamisse (vt ülalpool rõhutatud indikaatorid).

13. Mõisted ja lühendid

13.1. Mõisted

- Innovaatilisus / innovatsioon – tegevus, tehnoloogia või lähenemisviis, mis lisab oluliselt väärtust, efektiivsust, tootlikkust, kvaliteeti, konkurentsivõimelisust, turuosa vms.
- Kohalik ressurss – piirkonnas kohapeal kasvav/elav/paiknev ressurss (nt kohapeal kasvatatud/valmistatud toit, puit, loodus, inimesed vms).
- Kogukonna teenus – kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutav teenus, mis lähtub kogukonna vajadusest.
- Loodussäästlikkus – tegevused, tehnoloogiad ja lähenemisviisid, mis toetavad loodusressursside kasutamist moel, mis ei ületa loodusressursside taastootmise võimet ning aitab tagada loodusressursside kättesaadavuse ka järgmistele põlvkondadele.
- Mäluasutus – (inglise keeles *memory institution*) on asutus, mis tegeleb peamiselt info kogumise, säilitamise, töötlemise ja edastamisega. Mäluasutuste hulka kuuluvad traditsiooniliselt raamatukogud, arhiivid ja muuseumid.

13.2. Lühendid

- HEAK – Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus SA
- IHKK – Ida-Harju Koostöökoda MTÜ
- MAK – Eesti Maaelu Arengukava
- PÕM – põllumajandusministeerium
- MEM – maaeluministeerium
- KODAR – Eesti Kodanikuühiskonna Arengukava
- ERAS – Eesti Regionaalarengu Strateegia

14. Kasutatud allikad

1. Ida-Harju Koostöökoda arengustrateegia 2010–2013. Ida-Harju Koostöökoda, 2009.
http://idaharju.ee/public/Strateegia/IHKK2010_2013_121109.pdf
2. Eesti Maaelu Arengukava 2010-2014 Leader meetme raames jagatud ettevõtluskeskkonda puudutavate toetuste järeelseire. HEAK, 2015.
<http://www.idaharju.ee/wp-content/uploads/2013/06/Eesti-Maaelu-Arengukava-2010-2014-Leader-meetme-raames-jagatud-ettev%C3%B5tluskeskkonda-puudutavate-toetuste-j%C3%A4relseire.pdf>
3. Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020. Euroopa Komisjon, 2015.
<http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2014-2020>.
4. LEADERi kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord. Põllumajandusministeerium, 2014.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/117102014009>.
5. Aegviidu valla arengukava 2015–2019. Aegviidu Vallavalitsus, 2014.
<http://www.aegviidu.ee/public/files/Aegviidu%20valla%20arengukava%202015-2019.pdf>.
6. Anija valla arengukava 2014–2024. Anija Vallavalitsus, 2014.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/403102014024>.
7. Kose valla arengukava 2015–2025. Kose Vallavalitsus, 2014.
<http://www.kosevald.ee/documents/825002/1208340/Kose-valla-AK-2015-2025.pdf/e35379a0-5688-4b8a-b2d8-07d8c5595ca7>.
8. Raasiku valla arengukava aastateks 2013–2024. Raasiku Vallavalitsus, 2014.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/416092014010&leiaKehtiv>.
9. Eesti riiklik turismiarengukava 2014–2020. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2013.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/3191/1201/3015/lisa.pdf>.
10. Anija valla turismi arengukava 2014–2020. Anija Vallavalitsus, 2014.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/403102014014&leiaKehtiv>.
11. Harju maakonna turismi arengustrateegia 2025. Tegevuskava 2015. SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus, 2011.
http://www.heak.ee/WWW_files/files/user_files/failidVanaltKodulehelt/documents/KOV/Tegevus%202011/turismistrateegia.pdf.
12. Statistikaamet. <http://www.stat.ee>.
13. Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020. Vabariigi Valitsus, 2015.
<http://kysk.ee/failid/Upload/files/KODAR.pdf>
14. Eesti Regionaalarengu Strateegia 2014-2020. Siseministeerium, 2014.
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/eesti_regionaalarengu_strateegia_2014-2020.pdf
15. Eesti toit 2015-2020. Põllumajandusministeerium, 2015.
<http://www.agri.ee/et/eesti-toidu-tutvustamise-ja-muugiedenduse-kava-eesti-toit-2015-2020>
16. Siseturvalisuse arengukava 2015-2020. Siseministeerium, 2015.
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Arengukavad/siseturvalisuse_arengukava_2015-2020_kodulehele.pdf

15. Lisad

1. Eesti maaelu arengukava 2010–2014 Leader meetme raames jagatud toetuste ülevaade MTÜ Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonnas;
2. Ida-Harju Koostöökoja strateegia uuendamise protsessi ettevalmistavad tegevused: väliskeskkonna analüüs
3. Harjumaa Leader tegevusgruppide koostöökokkulepe
4. Seletuskiri strateegia uuendamisele 2021 aastal.